

Türkiye Cumhuriyeti
Ticaret Bakanlığı

Republic of Turkey
Ministry of Trade

KİGALİ TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

“SU ÜRÜNLERİ” SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

RUANDA

(AQUACULTURE SECTOR MARKET RESEARCH REPORT)

Raporu Hazırlayan-Report Written By :
Kigali Ticaret Müşavirliği
Office of Commercial Counsellor in Kigali
Ticaret Müşaviri Emrah UZUN
2026

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ (RUANDA GENEL BİLGİLER)

1. RUANDA SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

1.1. Ruanda Tarım Sektörü Genel Ekonomik Bilgiler

1.2. Ruanda “Su Ürünleri” Sektörü Genel Bilgiler, Sektördeki Tüketim, Üretim ve Ortalama Fiyatlar

1.2.1. Ruanda Su Ürünleri Sektörü Genel Bilgiler

1.2.2. Ruanda Su Ürünleri Sektörü-Su Kaynakları

1.2.3. Ruanda Su Ürünleri Sektörü Kişi Başı Tüketim

1.2.4. Ruanda Su Ürünleri Sektörü Üretim

1.2.5. Ruanda Su Ürünleri Sektöründeki Kısıtlamalar ve Tehditler

1.2.6. Ruanda Su Ürünleri Sektörü Ortalama Fiyatlar

2. “SU ÜRÜNLERİ” SEKTÖRÜNDE RUANDA’NIN DIŞ TİCARETİ

2.1. Giriş

2.2. “Su Ürünleri” Sektöründe Ruanda’nın Dörtlü Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı İlk 10 Ülke

2.3. “Su Ürünleri” Sektöründe Ruanda’nın Dörtlü Tarife Bazında İthalat Yaptığı İlk 10 Ülke

2.4. “Su Ürünleri” Sektöründe Ruanda’nın En Fazla İhracat Yaptığı Ürünler

2.5. “Su Ürünleri” Sektöründe Ruanda’nın En Fazla İthalat Yaptığı Ürünler

3. “SU ÜRÜNLERİ” SEKTÖRÜNDE ÜLKEMİZDEN İHRACAT

3.1. “Su Ürünleri” Sektöründe Ülkemizin Ruanda’ya İhracatı ve İthalatı

4. SEKTÖRDE İHRACAT YOLUYLA PAZARA GİRİŞ

4.1. Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

4.2. Sektörde Faaliyet Gösteren Kurum Kuruluş ve Firma Bilgileri

4.3. Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

4.4. Sektörde Sevk Öncesi İnceleme Zorunluluğu ve Yetkilendirilmiş Gözetim Şirketleri

4.5. Sektördeki Önemli Fuarlar (Milli Katılım Olup Olmadığı) ve Tarihleri

4.6. Sektör Firmalarına Hitap Eden ve Gerçekleştirilmesi Planlanan Ticaret Heyetleri

4.7. Varsa Sektörde İhale Yayımlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler

4.8. Sektörde Standartlar, Etiketleme ve Ambalajlama

4.9. Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları

4.10. Sektörde Lojistik ve Dağıtım Kanalları

4.11. Sektörde Vergiler

4.11.1. Sektörde Gümrük Vergileri ve Muafiyetleri

4.11.2. Özel Günler, Bayramlar, Yerel Saat

4.12. Sektörde Tüketici /Alıcı Tercihleri ve Son Trendler

4.13. Varsa Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

5. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN TEHDİTLER

6. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN FIRSATLAR ve ÖNERİLER

7. GENEL DEĞERLENDİRME

8. YARARLI ADRESLER VE KAYNAKÇA

9. EKLER

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Kigali Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanılarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da oraya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

RUANDA GENEL BİLGİLER

Resmi Adı: Ruanda Cumhuriyeti

Başkenti: Kigali

Bağımsızlık Tarihi: 1 Temmuz 1962

Yönetim Biçimi: Cumhuriyet

Devlet Başkanı: Paul Kagame

Başbakan: Edouard NGIRENTE

Resmi Dil: Kinyarwanda, İngilizce ve Fransızca

Yüzölçümü: 26.338 km²

Nüfus: 13.8 milyon kişi

Diplomatik İlişkilerin Tesisi: 1976'da açılan Kinşasa Büyükelçiliğimizin Ruanda'ya akredite olması ile diplomatik ilişkilerimiz başlamış, Aralık 2014'te Kigali Büyükelçiliğimiz açılmıştır.

Büyükelçimiz: Aslan Alper Yüksel

Ticaret Müşavirimiz: Emrah UZUN (23 Temmuz 2024 tarihi itibariyle atanmış olup Kigali Ticaret Müşavirliği ofis kurulum faaliyetleri Aralık 2024 itibariyle faaliyete geçmiştir.)

Üyesi Olduğu Başlıca Uluslararası Kuruluşlar: ACP, AfDB, AU, COMESA, EAC, FAO, G-77, ILO, IMF, Interpol, ISO, UN, UNCTAD, UNESCO, UNHCR, WHO, WTO

Çok Tarafli İlişkilerde Ruanda'nın Pozisyonu: 22 Mayıs 1995 tarihinden bu yana Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyesidir. Afrika Grubu, AB tarafından tarım alanında tercih sağlanan Afrika, Karayip ve Pasifik Ülkeleri'nden oluşan ACP grubu üyesidir. Afrika Grubu üyesi ülkeler, ACP grubu üyesi ülkeler ve En Az Gelişmiş Ülkelerden oluşan G90'a üyedir. En az Gelişmiş Ülkeler grubuna üyedir

Ruanda'nın Ülkemizdeki Temsilcileri: Ankara Büyükelçisi Charles KAYONGA

KEK Eşbaşkanları: KEK'i kurucu anlaşma henüz yürürlüğe girmemiştir.

İş Konseyi Eşbaşkanları: Selim Bora (Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş., Yönetim & İcra Kurulu Başkanı) Jeanne Françoise Mubiligi (Ruanda Özel Sektör Federasyonu)

THY Seferleri: THY, İstanbul-Kigali-Entebbe-İstanbul seferleri haftada 7 uçuş olmak üzere devam etmektedir.

Dış Ticaret:

Ülkenin Dünyadan İthalatı: 2024: 7.420 Milyar Dolar, 2025: 5.526 Milyar Dolar

Ülkenin Dünyadan İhracatı: 2024: 3.047 Milyar Dolar, 2025: 2.265 Milyar Dolar

Türkiyenin Ülkeden İthalatı: 2024: 4.793 Milyon Dolar, 2025: 7.505 Milyon Dolar

Türkiyenin Ülkeden İhracatı: 2024: 35.540 Milyon Dolar, 2025: 130.042 Milyon Dolar

İkili Dış Ticaret Hacmi: 2024: 39.467 Milyon Dolar, 2025: 137.547 Milyon Dolar

İkili Dış Ticaret Dengesi: 2024: 29.881 Milyon Dolar, 2025: 122.537 Milyon Dolar

GSYİH: 2023: 14.09 Milyar Dolar, 2024: 14.28 Milyar Dolar 2025: 14.45 Milyar Dolar

Kişi Başına Düşen GSYİH: 2023: 1.040 Dolar, 2024: 1.029 Dolar, 2025: 1.048 Dolar

İşsizlik Oranı: 2024:%15,30, 2025: %13.4

Döviz Kuru: 1 Dolar=1.463 RWF (2026 Nisan)

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

1.RUANDA SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

1.1.Ruanda Tarım Sektörü Genel Ekonomik Bilgiler

Ruanda ekonomisi, 1994 yılında yaşanan soykırımdan derinden etkilenmiş, geçiş dönemiyle birlikte toparlanma sürecine girmiştir. 2000'den sonra ise Afrika'nın en hızlı gelişen ekonomilerinden birine dönüşmüştür.

Doğu Afrika'da denize kıyısı olmayan bir ülke olan Ruanda, büyük ölçüde **tarıma dayalı kırsal bir nüfusa** sahiptir. Küçük yüz ölçümüne rağmen, ülke çeşitli mahsulleri ve hayvancılığıyla zengin bir tarımsal peyzaja sahiptir. Tarım, Ruanda ekonomisinin temel taşlarından biri olup, nüfusun **%69'unu istihdam** etmektedir.

Ruanda'nın 2035 yılında orta gelirli ülkeler, 2050 yılında ise yüksek gelirli ülkeler arasında girmesinin yol haritası olan Vizyon 2050 belgesiyle uyumlu olarak, sürdürülebilir tarım ve gıda sektörü ve sistemi inşa etmek adına 2024-2029 yıllarında arasında uygulanması planlanan **Beşinci Tarımsal Dönüşüm Stratejik Planı (PSTA 5)** kabul edilmiştir.

Bu plan, bütüncül bir tarım-gıda sistemi yaklaşımı benimsemiş ve ana teması "dayanıklı ve sürdürülebilir tarım-gıda sistemleri inşa etmek" olarak özetlenmektedir. Bu plan özetle,

- Tüm nüfus için yeterli, besleyici gıdaya erişim.
- Verimliliği artırmak için teknoloji ve iklim dostu uygulamalar.
- **İhracat Odaklı Büyüme**, tarımsal ihracatı 2024-2029 yılları arasında 800 milyon dolardan 1.5 milyar ABD Dolarına çıkarma.
- Sulama altyapısını genişletme (100.000 hektar hedefi), hasat sonrası kayıpları %30'dan %15'e düşürme.
- Tarım-gıda sektöründe 150.000 yeni iş sağlanması,
- **AgriHubs** modeliyle (tarım-gıda değer zincirini tek çatı altında toplayan; üretim, işleme, pazarlama ve eğitimi entegre eden "akıllı tarım merkezleri") çiftçi-sanayici entegrasyonu.
- Dijital pazarlama platformlarıyla küçük çiftçilerin pazara erişimi.
- Tarımsal GSYİH'nın yıllık %10+ büyümesinin sağlanması,
- Yatırımlar için vergi teşvikleri, yerel tohum ve hayvan ırklarının geliştirilmesi, küçük çiftçilere düşük faizli kredilerin sağlanması,
- Kentsel alanlarda çalışan genç ve kadın çiftçilerin iş odaklı bir yaklaşım benimsemelerini ve **meyve, sebze, balık vb** yüksek besin değerine sahip gelir getirici ürünler üretmelerini teşvik etmek için kapasitelerini geliştirme,
- **Su ürünleri yetiştiriciliğine ve balıkçılığa** yapılan yatırımların teşvik edilmesi,
- Ruanda Ulusal Su Ürünleri Yetiştiriciliği Stratejisi ile 1 adet su ürünleri araştırma merkezi kurulması, 20 olan **su ürünleri parkı** sayısının 2029 yılında 50'ye çıkarılması, yine 2026 yılında 15 olan **kuluçka merkezi** sayısının 2029 yılında 18'e çıkarılması ile ülkenin çeşitli bölgelerinde ekonomik değeri olan balık

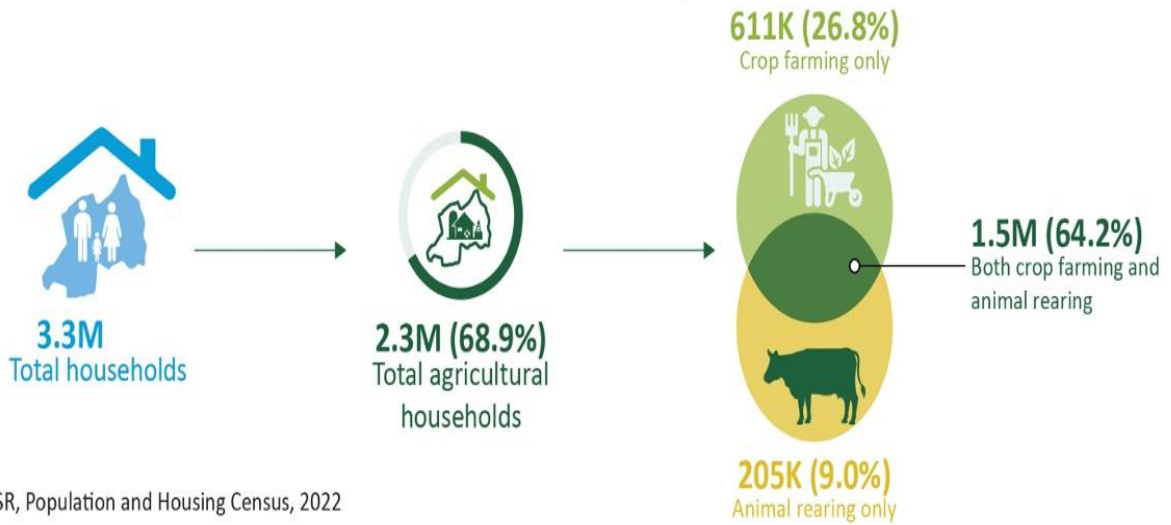
Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

türlerinin adaptasyonu, balık yemi ve su ürünlerine ilişkin uzmanlaşmış veterinerlik hizmetlerinin sağlanması vb amaçlanmaktadır.

Bu bilgilerin verilmesinden sonra Ruanda tarım sektöründeki genel ekonomik bilgilerin verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tarım, nüfusun büyük çoğunluğu için temel geçim kaynağı olup, yaklaşık **3.4 milyon** çalışma çağındaki bireyi istihdam etmektedir. Bu sektörde en büyük payı **1.7 milyon** kişi ile geçimlik tarım yapan çiftçiler oluştururken, onu **1.4 milyon** tarım işçisi takip etmektedir. Ticari çiftçiler ise tarım işgücünün **%7'sini** temsil etmektedir."

SR, Population and Housing Census, 2022

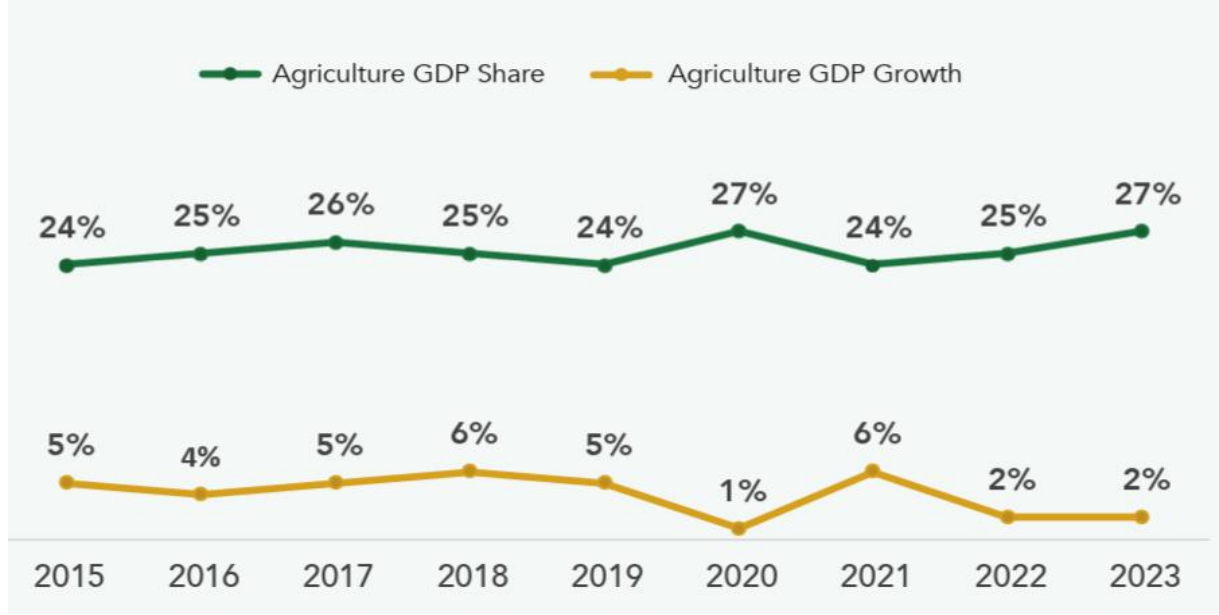
Ruanda'daki toplam hane sayısının (3.3 milyon) yaklaşık üçte ikisinden fazlası ise (2.3 milyon) tarımla uğraşmaktadır.

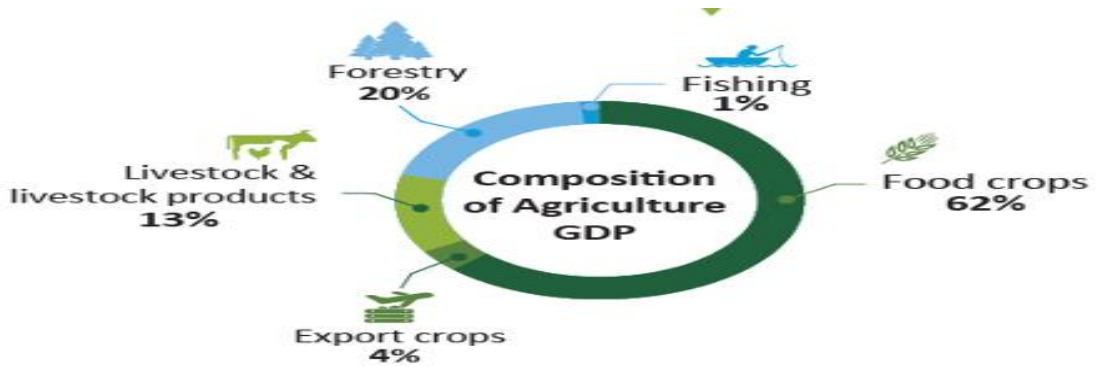
Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

- Sadece bitkisel tarım yapan hane sayısı **611 bin** (%26.8),
- Sadece hayvancılıkla uğraşan hane sayısı **205 bin** (%9),
- Her ikisi ile işgal eden hane sayısı ise **1.5 milyon** (%64.2) olmuştur.

Dolayısıyla hayvancılıkla uğraşan hane sayısı toplam **1.7 milyon** iken, bitkisel tarımla uğraşan hane sayısı ise **2.1 milyon** olarak gerçekleşmiştir.

Ruanda'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) içinde **tarım sektörünün katkısı %27**, diğer bir deyişle, Ruanda'daki toplam ekonomik üretiminin neredeyse üçte birinin tarımdan gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran genellikle <%5'tir. (Örn: ABD'de %1, Almanya'da %0.8, Türkiye'de %5.5, Afrika ortalaması ise ~%15-20'dir). Bu ekonomide tarımın dominant sektör olduğu, istihdamın büyük kısmının tarıma dayalı olduğunu (Ruanda'da %60), sanayileşme ve hizmet sektörlerinin henüz tam gelişmediğini göstermektedir. Öte yandan, Ruanda tarım sektörünün bir önceki yıla göre **%2 oranında katma değer ürettiği**, görülmüştür. (Gelişmiş ülkelerde bu oran genellikle <%1'dir. (Örn: ABD'de %0.5, AB ortalaması %0.3, Türkiye'de %1.2, Afrika ortalaması ise ~%3-4'tür).

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Ruanda'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) içinde **tarım sektörünün katkısı yukarıda da belirtildiği üzere %27'dir.** Tarım sektörünün dağılımına bakıldığında, %62'si temel tarım ürünlerinde, %20'si ormancılık, %13'ü hayvancılık, %4'ü ihracat tarım ürünleri, %1'i balıkçılıkla işgal etmektedir.

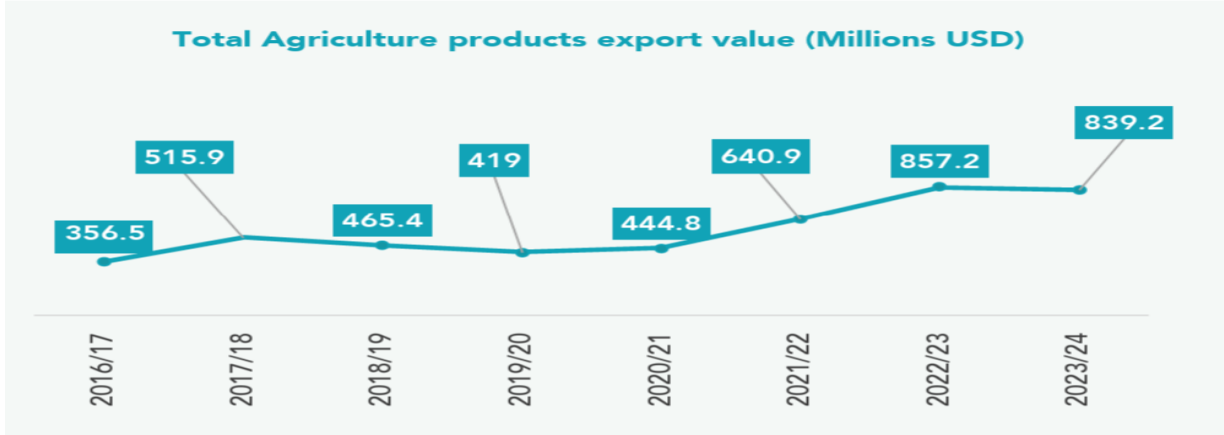
Table 6: Trend of animal products 2019-2025 in MT

Product	2020	2021	2022	2023	2024	2,025
Milk	864,252	891,326	999,976	1,061,301	1,092,430	1,152,514
Meat	168,687	174,904	183,649	197,778	207,097	219,523
Fish	32,756	36,047	43,560	46,495	48,133	52,439
Eggs	7,972	8,272	8,665	17,344	20,211	29,855
Honey	5,500	5,800	6,135	7,240	7,621	8,460
Poultry	5,306,254	5,442,152	5,496,574	6,047,215	6,289,104	12,951,766

Yukarıdaki tabloda, Ruanda'nın 2019-2025 yılı arası süt, et, balık, yumurta bal ve kümes hayvancılığı üretim miktarları verilmiştir.

Buna göre;

-2019 yılında 864 ton olan süt üretimi 1.152 tona, -2019 yılında 168 ton olan et üretimi 219 tona, -2019 yılında 32 ton olan **balık üretimi 52 tona**, -2019 yılında 8 ton olan yumurta üretimi 30 tona, -2019 yılında 5,5 ton olan bal üretimi 8,5 tona, -2019 yılında 5.306 ton olan kümes hayvancılığı üretimi 12.951 tona yükselmiştir

Ruanda'nın tarım sektöründeki toplam ihracatı ise:

- 2022 yılında **640 milyon Dolar**,
- 2023 yılında **857.2 milyon Dolar**,
- 2024 yılında **839.2 milyon Dolar**
- 2025 yılında **934.5 milyon Dolar** olarak gerçekleşmiştir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

1.2.Ruanda Su Ürünleri Sektörü Genel Bilgiler, Sektördeki Tüketim, Üretim ve Ortalama Fiyatlar

1.2.1-Ruanda Su Ürünleri Sektörü Genel Bilgiler

Ruanda'da küçük ölçekli havuz balıkçılığı yetmiş yılı aşkın süredir var olmasına rağmen, son zamanlarda -özellikle göllerde- daha yoğun su ürünleri yetiştiriciliği, Ruanda'da geleneksel balıkçılığa ve ithalata ciddi bir alternatif balık kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Büyük ölçüde özel sektör tarafından yönlendirilen bu genişleme, Hükümete su ürünleri yetiştiriciliğini kişi başına balık tüketimini artırmak ve 'profesyonel çiftçiler ve ticarileştirilmiş değer zincirleri' aracılığıyla beslenen yüksek gelirli bir ülke vizyonu olan 2050'ye katkıda bulunmak için önemli bir araç olarak teşvik etme konusunda güven sağlamıştır.

Son on yılda su ürünleri üretiminde keskin bir artış yaşanmasına rağmen (2012'de yaklaşık 500 tondan 2021'de tahmini 4.900 tona), ilerleme beklenildiği kadar hızlı olmamıştır. Bunun birçok nedeni vardır.

Birincisi, Ruanda'da bilimsel temelli, verimli ve sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliği için sınırlı beceri ve kapasitedir.

İkincisi, Ruanda'nın yüksek rakımı ve nispeten serin sıcaklıkları, Sahra altı Afrika'nın temel su ürünleri yetiştiriciliği türü olan Nil tilapiası üretimi için optimum düzeyde değildir.

Üçüncüsü, yüksek kaliteli yavru balık kıtlığı ve rekabetçi fiyatlarla kaliteli su yemleri elde etmedeki zorluklardır.

Bu üç temel sorun, Ruanda'da ticari olarak uygulanabilir su ürünleri yetiştiriciliğini zorlu bir hale getirmektedir.

Bu stratejinin amacı, bu engellerin üstesinden gelmek ve Ruanda'da su ürünleri yetiştiriciliğinin hem çevresel hem de finansal açıdan sürdürülebilir bir şekilde istikrarlı bir şekilde genişlemesini ve çeşitlenmesini sağlamak için uzun vadeli bir yaklaşım sunmaktır.

Bu kapsamda Ruanda'nın balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörü, PSTA 4 (**Dördüncü Tarımsal Dönüşüm Stratejik Planı**) döneminde balık üretimini artırmaya yönelik önemli adımlar atmıştır.

Bu çabalar arasında yavru balık üretiminin artırılması, su ürünleri yetiştiriciliğine ve balıkçılığa yapılan yatırımların teşvik edilmesi, güçlü yayım hizmetleri ve gözetim yer almaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik bu modern yaklaşım, verimli kaynak kullanımı, minimum çevresel etki ve iyileştirilmiş balık büyüme oranları yoluyla balık üretiminin artırılması amaçlanmaktadır.

PSTA 5 (**Beşinci Tarımsal Dönüşüm Stratejik Planı**) de ise Ruanda Ulusal Su Ürünleri Yetiştiriciliği Stratejisi ile

-2026 yılında 1 adet **su ürünleri araştırma merkezinin**,

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

-2026 yılında 20, 2027 yılında 30, 2028 yılında 40, 2029 yılında 50 adet **su ürünleri parkının**,

-2026 yılında 15, 2027 yılında 16, 2028 yılında 17, 2029 yılında 18 adet **kuluçka merkezinin**,

kurulması amaçlanmaktadır.

Bu sayede ülkenin çeşitli bölgelerinde ekonomik değeri olan balık türlerinin adaptasyonu, balık yemi ve su ürünlerine ilişkin uzmanlaşmış veterinerlik hizmetlerinin sağlanması beklenmektedir. Dolayısıyla Ruanda'da su ürünleri yetiştiriciliğinin önümüzdeki yıllarda önemli ölçüde büyümesi beklenmektedir.

Output 1.2.5. Fisheries and aquaculture developed								
National Aquaculture Research Centre operationalized	Number	MINAGRI report			1	1	1	1
Aquaparks operational	Number	MINAGRI report		10	20	30	40	50
Fingerlings produced for aquaculture	Number	MINAGRI report	16,000,000	20,000,000	26,000,000	36,000,000	46,000,000	58,000,000
Fish Hatchery constructed through private investment	Number	MINAGRI report	13	14	15	16	17	18

Bununla birlikte, su ürünleri yetiştiriciliğinin önemli bir büyüme potansiyeline sahip olduğu kabul edilmekte ve kamu sektörünün sürdürülebilir gelişimine ve ulusal gıda güvenliğine katkısına yönelik desteğini artırma konusunda güçlü bir istek bulunmaktadır. Şu anda RAB (Rwanda Agriculture Board) bünyesindeki hayvan kaynakları altında bir 'şube müdürlüğü' olarak değerlendirilen birim, geniş bir teknik ve coğrafi yetki alanında hem avcılık balıkçılığını hem de su ürünleri yetiştiriciliğinden sorumlu küçük bir teknik ekibe sahiptir.

1.2.2-Ruanda Su Ürünleri Sektörü-Su Kaynakları

Lake	Area (Rwanda jurisdiction)	Height above sea level (m)	Average depth (m)	Average temperature (°C)	Suitability for aquaculture
Lake Kivu	2,700 km ² (1,330 km ² in Rwanda)	1,460	220.0	24 °C (23 – 26)	Deep and suitable but risk of out-gassing (CH ₄ & CO ₂)
Lake Burera	55 km ²	1,860	179.0	10-25 °C	Suitable but cool water
Lake Ruhondo	26.6 km ²	1,752	68.0	10-24 °C	Suitable but cool water
Lake Muhazi	33 km ²	1,443	10.0	12 – 27 °C	Suitable with medium depth
Lake Ihema	100 km ²	1,292	5.0	16-26 °C	Shallow
Lake Rweru	133 km ² (47 km ² in Rwanda)	1,325	2.1	14-24 °C	Shallow
Lake Mugesera	40 km ²	1,300	3.5	25 °C	Shallow
Lake Cohoha South	74 km ² (19 km ² in Rwanda)	1,348	5.2	21 °C	Shallow

Yukarıdaki tablolardan da görüleceği üzere, Ruanda'da 8 büyük su kaynağı bulunmaktadır ve Ruanda'nın toplam yüzey alanının yüzde 13'ünü oluşturmaktadır. En büyük alana sahip olan göl Kivu Gölü olup DRC (Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile paylaşmaktadır.).

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

1.2.3. Ruanda Su Ürünleri Sektörü-Kişi Başı Tüketim

Ruanda'da kişi başı tüketim

-**2024 yılında** yaklaşık **4 kg** olup

-**2029 yılında** **6.4 kg** seviyesine

çıkartılması amaçlanmaktadır ki bu miktar Doğu Afrika'daki en düşük seviyelerden biridir.

OUTCOME 2.3: IMPROVED FOOD SECURITY AND NUTRITION								
Average household dietary diversity score	Score	CFSVA	5.5 (2021)	6.0	6.5	7.0	7.5	8.0
Animal products consumption per capita								
a. Meat	Kg/Person/Year	MINAGRI Report	14.2	15.6	17.2	18.9	20.8	22.9
b. Milk	l/person/year	MINAGRI Report	78.0	85.8	94.4	103.8	114.2	125.6
c. Fish	Kg/Person/Year	MINAGRI Report	4.0	4.4	4.8	5.3	5.9	6.4
d. Eggs	Kg/Person/Year	MINAGRI Report	1.4	1.5	1.7	1.9	2.0	2.3

Zira kişi başına balık tüketimi,

-**Tanzanya'da** 8,5 kg, (Victoria Gölü, Tanganika Gölü ve Hint Okyanusu kıyıları sayesinde üretim yüksektir. Tüketim kıyı bölgelerde ve göl çevresinde yoğunudur.)

-**Uganda'da** 12,5 kg, (Uganda, Doğu Afrika'nın en büyük tatlı su balığı üreticilerinden olup üretimin büyük kısmı ihraç edilmektedir. (özellikle Nil Levreği)

-**Kenya'da** 4,5 kg ve Üretim (Victoria Gölü ve Hint Okyanusu) talebi karşılamadığı için açık, ithalat ile kapatılmaktadır.

-**Burundi'de** 3,6 kg'dır. (Tanganika Gölü'ne kıyısı vardır ancak aşırı nüfus ve çatışmalar nedeniyle üretim kişi başına düşüktür)

Sahra altı Afrika'da 6,7 kg küresel ortalama ise 16,6 kg'dır.

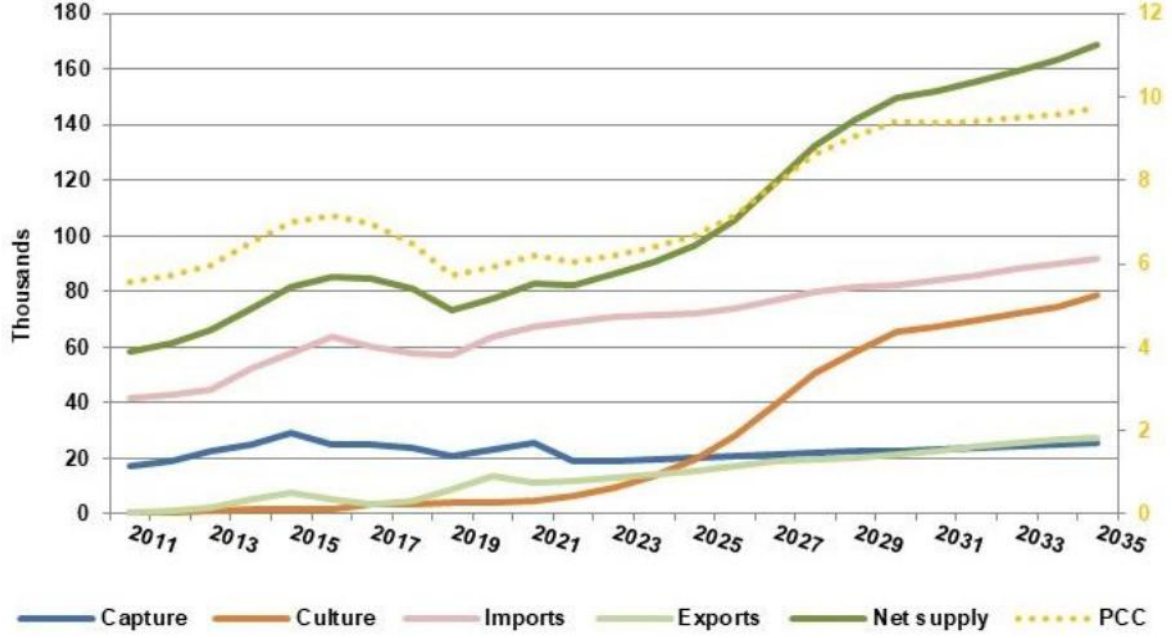
Genel olarak, Ruanda, diğer Doğu Afrika ülkelerine kıyasla balık tüketen bir ülke değildir, çünkü Ruandalılar (geleneksel olarak sığır yetiştiriciliği yapan bir halk) diğer et proteinlerinden ziyade sığır eti tüketmeyi tercih etmektedirler. Bununla birlikte, artan kentleşme ve kırmızı et tüketiminden beyaz et tüketimine geçişle birlikte, balık talebi artmış ve mevcut yerel arz talebi karşılayamamaktadır.

Ayrıca süt, peynir, yoğurt vb. gibi süt ürünlerine olan talep de artmış, bu da sığır eti üretimini azaltarak balık da dahil olmak üzere alternatif et ürünlerine olan talebi artırmıştır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Figure 5: Overall fish production and per capita consumption forecast up to 2035 ('000 tonnes / kg PCC)

Source: NASR Foundation Report (Section 4.2.2)

Using the forecast for growth in aquaculture over the next 15 years, trend line projections of growth in imports and exports are combined with the forecast growth in aquaculture output. The outcome suggests that if (i) trade performs as past trends suggest and (ii) the anticipated growth in aquaculture is achieved (i.e. proposed plans are fully implemented), then total supply will rise to around 170,000 tonnes annually. This would then allow fish consumption, as defined by PCC, to rise to close to 10kg per person per year.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere önümüzdeki 15 yıl içinde gereken aksiyonların alınması durumunda toplam arzın yıllık yaklaşık 170.000 tona yükseleceği ve balık tüketiminin kişi başına yılda yaklaşık 10 kg'a yükselmesine olanak sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

1.2.4. Ruanda Su Ürünleri Sektörü-Üretim

Table 12: Fingerlings production in 2024/202

District	Hatchery name	Fish fingerlings (Kgs)				Total (Number)	%
		Q1	Q2	Q3	Q4		
Rwamagana	Fine Fish	1,938,700	3,877,400	2,977,400	3,094,250	11,887,750	16.6%
Rwamagana	Fresh Fish	1,710,998	3,423,107	2,821,990	1,673,800	9,629,895	13.4%
Kayonza	Gishanda	432,300	864,600	664,800	1,356,900	3,318,600	4.6%
Bugesera	Lake side	578,000	1,156,000	1,456,000	812,730	4,002,730	5.6%
Gisagara	Kivu Choice	4,664,000	9,328,000	10,328,000	13,230,390	37,550,390	52.4%
Rusizi	Kivu Tilapia	676,000	1,352,000	1,552,700	1,691,400	5,272,100	7.4%
Total		9,999,998	20,001,107	19,800,890	21,859,470	71,661,465	100.0%

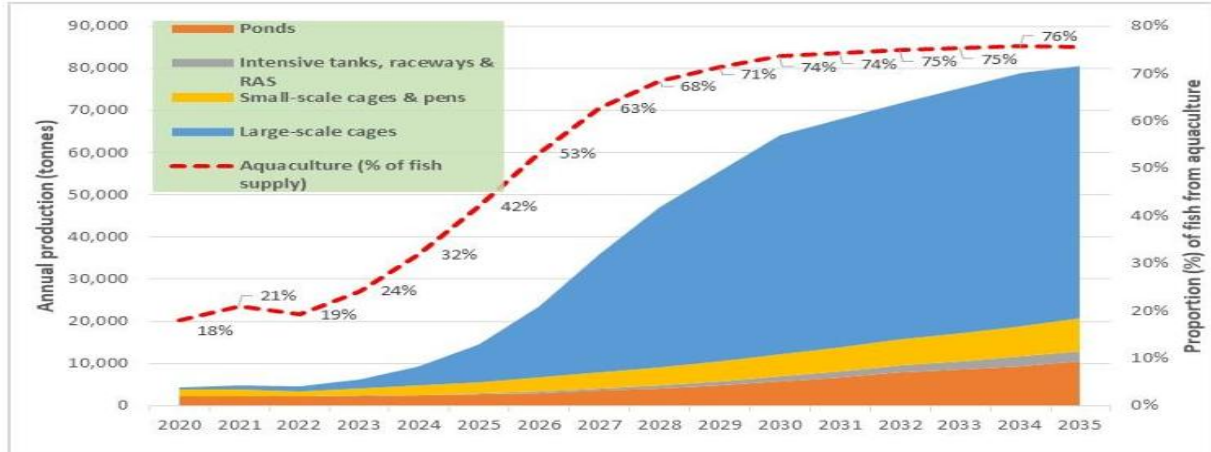
Fish Production in the 2024/2025	Q1	Q2	Q3	Q4	Total (Kg)	Tot. (MT)
Total production volume from Aquaculture and Fisheries	13,458,312	14,003,728	14,999,895	9,977,292	52,439,227	52,439.3

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere; 2024/2025 yılında Ruanda'nın su ürünleri yetiştiriciliği sektörü, güçlü bir performans göstermiş olup

-**71.661.465** yavru balık (fish fingerlings) (Ülke üretimindeki en büyük üç kuluçkahane, Kivu Choice, Fine Fish ve Fresh Fish olup toplam üretimin %82'sinden fazlasını oluşturmuştur.)

-**52.439 kg** sofralık balık hasat edilmiştir.

Figure 1: Predicted additional increase in aquaculture production up to 2035 (tonnes)

Öte yandan MINAGRI'ye göre,

Ruanda'nın **2035 yılına kadar 106.000 tondan** biraz fazla balık üretebileceğini,

-Yaklaşık **80.620 tonunun su ürünleri yetiştiriciliğinden**,

-Yaklaşık, **26.000 tonunun ise doğal balıkçılıktan (wild fisheries)** elde edilmesi planlanmaktadır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

All types

Characteristic	Past (estimates)			Future (forecast)		
	2010	2015	2020	2025	2030	2035
No. of farms	44	875	1,166	1,195	1,884	2,349
Production (t)	100	1,620	4,298	14,656	64,090	80,620
Production - tilapia (t)	62	1,005	3,483	13,599	61,612	77,129
Production - other spp. (t)	38	616	815	1,057	2,820	3,492
Fry requirements (no.)	601,800	8,911,100	15,446,250	20,696,934	34,929,360	48,445,839
On-farm fry production (no.)	11,702	189,023	5,059,446	31,325,376	162,845,171	194,527,508
Feed requirement (t)	65	1,053	5,220	22,362	104,000	132,765

Yukarıda tablo, Ruanda'daki su ürünleri yetiştiriciliği (akuakültür) sektörünün 2010-2035 yılları arasındaki geçmiş gelişimini ve gelecek projeksiyonlarını göstermektedir. Sektörün oldukça hızlı bir büyüme sürecinde olduğu ve önümüzdeki dönemde de bu ivmeyi koruyacağı öngörülmektedir.

Çiftlik Sayısı (Number of Farms)

- 2010: 44 çiftlik ile sektör henüz emekleme aşamasında olduğu görülebilir.
- 2015: 875 çiftliğe sıçrama görülmektedir. Bu, sektöre yapılan yatırımların ve teşviklerin etkisini göstermektedir.
- 2020: 1.166 çiftlik ile büyüme devam etmekte, ancak 2015-2020 arasındaki artış hızı önceki döneme göre yavaşlamıştır.
- 2025: 1.195 çiftlik ile neredeyse yatay seyir izlenmektedir. Bu, sektörde bir olgunlaşma veya kapasite kullanımına odaklanma dönemine işaret etmektedir.
- 2030: 1.884 çiftlik ile yeniden güçlü bir artış beklenmektedir.
- 2035: 2.349 çiftlik ile sektörün 2010'a göre 53 kat büyüyeceği öngörülmektedir.

Toplam Üretim (Production)

- 2010: 100 ton ile yukarıda belirtilen çiftlik sayısı ile orantılı olarak çok düşük seviyelerdedir.
- 2015: 1.620 tona yükselmiştir. Bu, 15 katlık bir artış anlamına gelmektedir.
- 2020: 4.298 ton olarak gerçekleşmiştir.
- 2025: 14.656 ton ile üretim hızla artmaktadır.
- 2030: 64.090 ton ile kaydadeğer bir sıçrama kaydetmiştir.
- 2035: 80.620 ton ile 2010'a göre 806 kat daha fazla üretim öngörülmektedir.

Görüleceği üzere üretim, çiftlik sayısından çok daha hızlı artmaktadır. Bu, çiftlik başına verimliliğin ciddi şekilde arttığını göstermektedir. Özellikle 2025-2030 döneminde üretimde 4,4 kat gibi çok yüksek bir artış beklenmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Üretim Türlerine Göre Dağılım

- **Tilapia:** Üretimde baskın tür tilapiadır. 2035 yılında toplam üretimin yaklaşık %96'sını oluşturacağı tahmin edilmektedir (77.129 ton / 80.620 ton).

- **Diğer Türler:** 2010'da %38 seviyesindeyken, 2035'te %4'e gerilemektedir. Bu, sektörün neredeyse tamamen tilapia odaklı geliştiğini göstermektedir.

Ruanda'da su ürünleri yetiştiriciliği, tilapia merkezli bir model üzerine inşa edilmiştir. Diğer türlerin (sazan, kedi balığı vb.) payı giderek azalmaktadır.

Yavru Balık Üretimi

- Yavru Balık Üretimi 2010'da 602 bin iken, 2035'te 48,4 milyon adede ulaşması beklenmektedir. Bu, sektörün büyümesiyle doğru orantılıdır.

- On-Farm Fry Production (Çiftlikte Yavru Üretimi):

-2010'da sadece 11.702 adetken, 2020'de 5 milyonu aşmıştır.

-2025'te 31,3 milyon ile gereksinimin (20,7 milyon) oldukça üzerine çıkmıştır.

-2035'te 194,5 milyon adet ile gereksinimin 4 katından fazla yavru üretimi öngörülmektedir.

Çiftlikler, kendi yavru ihtiyaçlarının çok üzerinde bir üretim kapasitesine ulaşmış durumdadır. Bu, sektörün yavru temini açısından dışa bağımlı olmadığını, hatta potansiyel bir ihracat kapasitesi oluşturduğunu göstermektedir.

Yem Üretimi

- 2010: 65 ton, - 2020: 5.220 ton, - 2025: 22.362 ton, - 2030: 104.000 ton - 2035: 132.765 ton.

Yem gereksinimi, üretim artışına paralel olarak hızla yükselmektedir. 2035 yılında 132.765 ton yem gereksinimi öngörülmektedir. Bu durum, daha önce bahsettiğiniz Fine Fish şirketinin günlük 40.000 ton kapasiteli yem fabrikası kurma planını oldukça anlamlı hale getirmektedir. Sektörün artan yem ihtiyacı, yerli yem üretimini stratejik bir öncelik haline getirmektedir.

Dolayısıyla denilebilir ki, sektör inanılmaz bir potansiyel barındırmaktadır. 2010-2035 döneminde üretimin 800 kattan fazla artması beklenmektedir. Bu, Ruanda'nın su ürünleri yetiştiriciliğini stratejik bir sektör olarak ele aldığını göstermektedir. Tilapia dominant türdür: Üretimin neredeyse tamamı tilapia üzerine kurulmuştur. Diğer türlerin payı giderek azalmaktadır. Çiftlikler, kendi yavru ihtiyaçlarının çok üzerinde bir üretim kapasitesine ulaşmıştır. Bu, sektörün sürdürülebilirliği açısından olumlu bir göstergedir. 2035 yılında 130 bin tonu aşması beklenen yem pazarı, Fine Fish gibi yatırımcılar için büyük fırsat barındırmaktadır. Bu tablo, Ruanda su ürünleri sektöründe hem üretim hem de yan sanayi (yem, yavru, ekipman) alanlarında yatırım yapmak için önümüzdeki dönemin stratejik olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

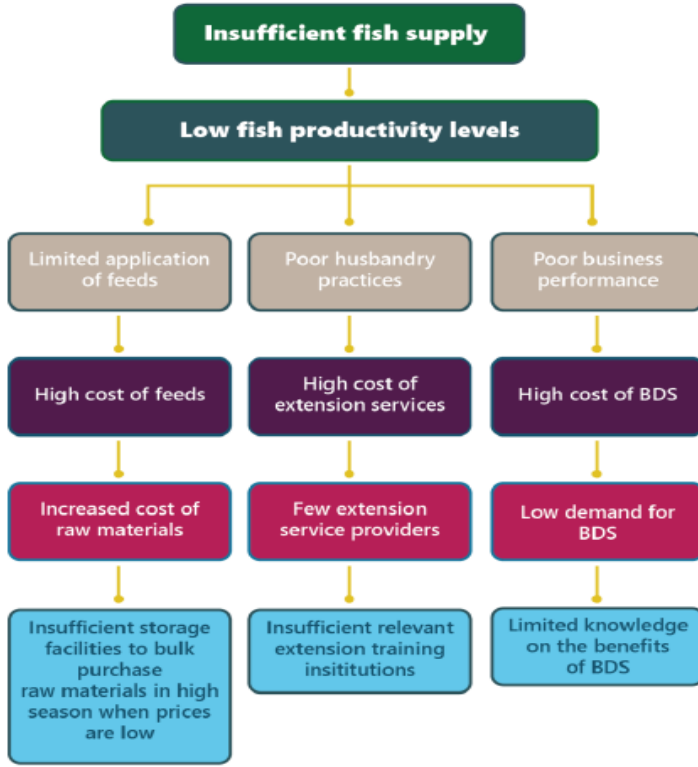

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

1.2.5. Ruanda Su Ürünleri Sektöründeki Kısıtlama ve Tehditler

Su ürünleri sektöründe gözlemlenen bazı potansiyel tehditler ve zorluklar şunlardır:

A- Düşük verimlilik, (Low fish productivity levels)

KOBİ'ler, kooperatifler, büyük üreticiler ve ithalatçılar, mevcut talebe kıyasla daha düşük miktarlarda balık tedarik etmektedir. Bu durum özellikle yem maliyetinin yüksek olması, yetersiz hayvancılık uygulamaları ve zayıf iş zekası nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Düşük üretim seviyelerinin nedenleri şunlardır:

- Yem kullanımının sınırlı olması: KOBİ'ler ve kooperatiflerdeki çiftçiler, yerel yem üretiminin sınırlı olması nedeniyle kaliteli ve uygun fiyatlı yeme erişmekte zorlanmaktadır. Bunun temel nedenleri, yerel hammaddelerin

sınırlı bulunabilirliği ve yüksek maliyetidir; bu da yem üretim süreçlerine ve altyapısına yapılacak potansiyel yatırımları engellemektedir. Mısır ve soya fasulyesi gibi hammaddelerin fiyatı, insan tüketimiyle rekabetin yanı sıra yüksek ve düşük sezonlar arasındaki fiyat dalgalanmaları nedeniyle artmaktadır.

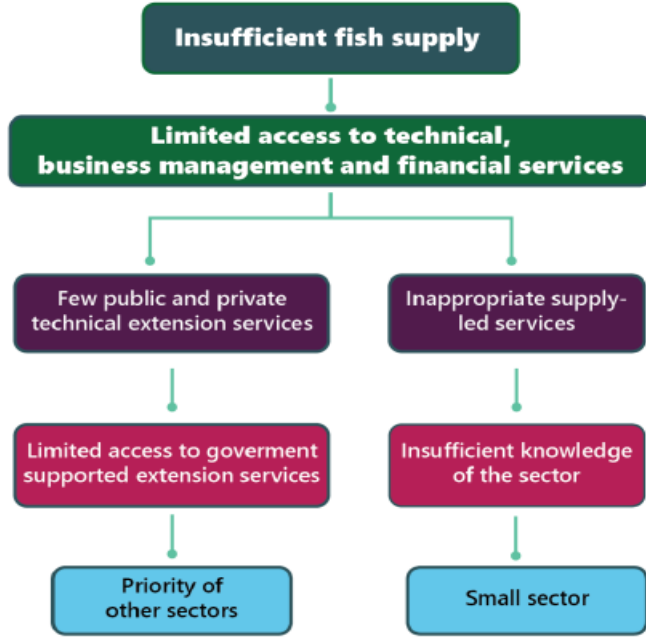
• Yetersiz hayvancılık uygulamaları: KOBİ'ler ve kooperatiflerdeki çiftçiler, kamu yayım hizmetlerine erişimlerinin sınırlı olması ve genellikle talebe dayalı olmayan özel olarak sunulan hizmetlerin yüksek maliyeti nedeniyle üretim teknikleri konusunda yetersiz bilgiye sahiptir. Temel neden, yayım hizmeti sağlayıcılarının sayısının sınırlı ve kapasitesinin yetersiz olması, teknik yardım sağlayıcılarının arz odaklı yapısı ve tüketicilerin bu hizmetler için ödeme yapamamasıyla ilgilidir.

• Düşük iş performansı: KOBİ'ler ve kooperatifler, kaynakların sıklıkla yanlış yönetilmesi nedeniyle verimliliği etkileyen yetersiz iç yönetim becerilerinden muzdariptir. Bu durum doğrudan fonların yanlış yönetilmesine ve hatta işletmelerin kapanmasına yol açabilmektedir.

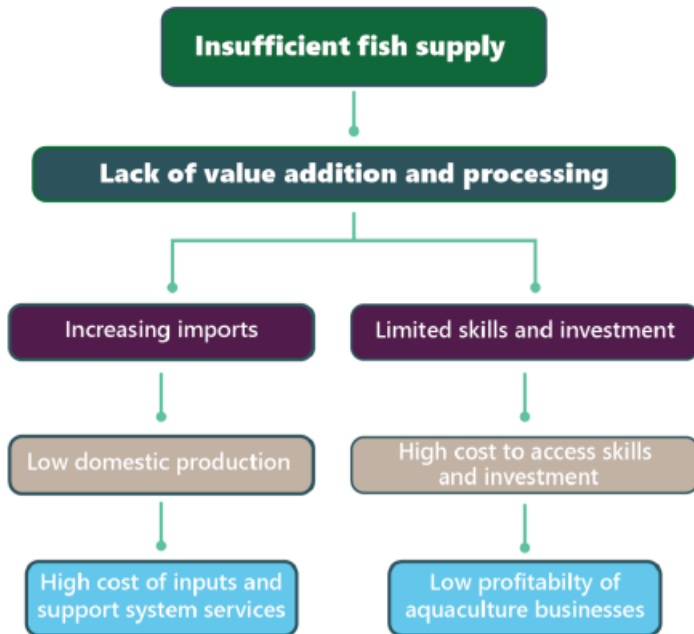
Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

B- Destek hizmetlerine sınırlı erişim (Limited access to technical, business management and financial services)

KOBİ'ler ve kooperatiflerdeki çiftçilerin balık üretimlerini ve pazarlamalarını ticarileştirmek için finansman ve iş/teknik beceri geliştirme gibi yardımlara ihtiyaçları vardır. Su ürünleri yetiştiriciliği ve işletme yönetimi konusunda sınırlı bilgi ve becerilere sahip oldukları için işletme sermayesi ve yatırım ihtiyaçları için finansmana erişme yeteneklerini etkilemektedir.

C-Katma değer eksikliği. (Lack of value addition and processing)

Zayıf alt kademe fonksiyonlar, üretimi daha da baltalamakta ve ithal ürünlere olan talebi artırmaktadır.

Artan talebi karşılamak için verimliliği artırmaya yönelik mevcut sınırlamalar nedeniyle, KOBİ'ler ve kooperatifler katma değer faaliyetlerine yatırım yapmaya teşvik edilmemektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Diğer taraftan; Ruanda su sektöründeki bazı kısıtlamalar aşağıdaki gibi tasniflenebilir.

Constraint	Proposed approach
1. Poor availability of fingerlings	Better production of fingerlings is necessary to support planned programme of aquaculture development interventions in NASR for next 10 years.
2. Low production capacity and poor production systems	Improved yields are necessary through rehabilitation of existing ponds, zoning requirements for cage culture fish farming, introducing new fish farming methods such as rice cum fish farming, tank farming (inc. RAS).
3. Poor availability of fish feeds	Strengthening the investment program for attracting private investment in aquafeed plants in Rwanda, and forward-looking raw material sourcing in Rwanda and the region.
4. Shortage of skilled personnel in the aquaculture industry	Develop linkages between universities/ academia and aquaculture industry for enhancing skills and capabilities of workforce and farm management protocols
5. Outdated regulations & policies in aquaculture	Upgrading and revising existing laws, ministerial regulations and guidelines for further refinements and improvement of procedures and approval processes is necessary to revamp aquaculture development.
6. Poor availability of cold chain facilities, logistics services and other key infrastructure	Promote the mobilisation of funds through private sector investments, public private partnerships and involvement of development partners, donor funding and government support budget programme is underway for revamping aquaculture industry in Rwanda.
7. Poor quality of fish produced and weak certification system.	Better quality of fish and fish products is necessary. Certification system to be enhanced through capacity development interventions.
8. Genetics and veterinary service centres are needed.	Update of exiting and establishment of new aquatic health veterinary centres.
9. Market access to be improved.	Species diversification and post-harvest product development.
10. Access to finance through mobilization of financial institutions.	World Bank Group (inc. IFC) to inject more funds into aquaculture industry at cheaper interest rates below 10%.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere,

- Yavru balıkların yetersizliği,
- Düşük üretim kapasitesi ve yetersiz üretim sistemleri,
- Balık yemlerinin yetersizliği,
- Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe nitelikli personel eksikliği,
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde güncelliğini yitirmiş düzenlemeler ve politikalar,
- Soğuk zincir tesislerinin, lojistik hizmetlerinin ve diğer temel altyapının yetersizliği,
- Üretilen balıkların düşük kalitesi ve zayıf sertifikasyon sistemi.
- Genetik ve veterinerlik hizmet merkezleri, pazara erişimin iyileştirilmesi.
- Finans kuruluşlarının harekete geçirilmesi yoluyla finansmana erişim sıkıntısıdır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

1.2.6. Ruanda Su Ürünleri Sektörü-Ortalama Fiyatlar

Başkent Kigali'deki Nyarugenge ve Nyabugogo gibi ana pazarlardan derlenen bilgilere göre, balık fiyatları,

- En çok tüketilen ve talep edilen balık türü olan
 - Büyük boy tilapya türü** balığın 2025 yılı sonu **perakende** kilogram fiyatı ortalama 6.000 RWF (4.11 USD),
 - Küçük boy tilapya türü balığın** 2025 yılı sonu **perakende** kilogram fiyatı ortalama 5.000 RWF (3.41 USD),
 - Büyük boy tilapyanın toptan satış fiyatı** ise kg başı 4.500 RWF ile 5.000 RWF arasında,
 - Küçük boy tilapyanın toptan satış fiyatı** ise 4.000RWF ile 4.500 RWF arasında değişmektedir.
- Daha az talep edilen diğer balık türü olan;
 - Sazan balığının** 2025 yılı sonu **perakende kilogram fiyatı büyük boy için** ortalama 5.250 RWF(3.58 USD),
 - Küçük boy için** ise ortalama 4.000 RWF(2.73 USD)
- Nispeten en az talep gören balık türü olan
 - Yayın balığının** 2025 yılı sonu perakende kilogram fiyatı **büyük boy için** ortalama 4.600 RWF(3.14 USD),
 - Küçük boy için** ise ortalama 3.800 RWF(2.59 USD)

olarak işlem görmektedir. (Not: 1 ABD Doları, Nisan 2026 itibarıyla yaklaşık 1.463 Rwanda Frangı-RWF civarındadır.)

Söz konusu fiyatlar Doğu Afrika'daki diğer ülkelere göre Ruanda'da yaklaşık 1 Dolar daha pahalıdır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

2. SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ RUANDA DIŞ TİCARETİ

2.1. Giriş

Ruanda su ürünleri sektörü hakkında bilgi vermeden önce, Ruanda'nın genel dış ticareti ile ilgili bilgi vermenin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Buna göre; Ruanda'nın **toplam ihracatı**,

- 2023 yılında 2,32 milyar \$,
- 2024 yılında 3.04 milyar \$,
- 2025 yılında ise 2.26 milyar \$**

olarak gerçekleşmiştir.

Ruanda'nın **toplam ithalatı** ise

- 2023 yılında 6.18 milyar \$,
- 2024 yılında ise 7.42 milyar \$,
- 2025 yılında ise 5.52 milyar \$**

olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle son 3 yıldır Ruanda'nın toplam ihracatının ortalama 2.50-3 milyar \$ seviyelerinde, toplam ithalatının ise yaklaşık ortalama 5-7 milyar \$ seviyelerinde gerçekleştiği görülmüştür.

Ruanda'nın 2025 yılı itibariyle **EN ÇOK İHRACAT** yaptığı ülkeler içerisinde;

- İlk sırayı toplam 910.71 milyon \$ ile **Demokratik Kongo Cumhuriyeti**,
- İkinci sırayı 567.43 milyon \$ ile **Birleşik Arap Emirlikleri**,
- Üçüncü sırayı 160.07 milyon \$ **Çin Halk Cumhuriyeti**,
- Dördüncü sırayı 52.33 milyon \$ ile **Lüksemburg**,
- Beşinci sırayı ise 37.96 milyon \$ ile **İngiltere** almıştır.

Bu ülkeleri sırasıyla **Uganda, USA, Hong Kong, Belçika ve Pakistan** izlemiştir.

Ruanda'nın 2025 yılı itibariyle **toplam ihracatının (2.265 milyon \$)** yaklaşık %40'unu tek başına Demokratik Kongo Cumhuriyetine yaptığı ihracat oluşturmuştur. Demokratik Kongo Cumhuriyetini yaklaşık %25 ile Birleşik Arap Emirlikleri takip etmiştir. Yaklaşık %7.06'lık payı Çin, %2.29'lik payı Lüksemburg, %1.67'lik payı ise İngiltere'ye yaptığı ihracat oluşturmuştur. Zikredilen 5 ülkeye yapılan ihracat, Ruanda'nın toplam ihracatının %75'ini oluşturmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Ruanda'nın **2025 yılı itibariyle dünyaya ihracatında** en büyük paya sahip ürün grupları (Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırmasına (S.I.T.C) göre);

- “**Gıda ve canlı hayvanlar**” 621.72 milyon \$
- “**Diğer emtialar ve işlemler**” 517.23milyon \$
- “**Yakıtlar hariç, yenmeyen ham maddeler**” 362.12 milyon \$
- “**Esas Olarak Materyellere Göre Sınıflan. Mamül Mallar**” 202.53 milyon \$
- “**Mineral Yakıtlar, Yağlayıcılar ve İlgili Materyaller**” 155.70 milyon \$
- “**Hayvanlar, Bitkisel Yağlar, Yağ ve Mumlar**” 120.71 milyon \$
- “**İçecekler ve Tütün**” 84.85 milyon \$,
- “**Makine ve Ulaşım Ekipmanları**” 77.52 milyon \$
- “**Kimyasallar ve İlgili Ürünler**” 63.79 milyon \$
- “**Çeşitli Mamül Maddeler**” 59.10 milyon \$

olarak gerçekleşmiştir.

Ruanda'nın 2025 yılı **itibariyle EN ÇOK İTHALAT** yaptığı ülkeler içerisinde;

- İlk sırayı toplam 1.250 milyar \$ ile **Çin Halk Cumhuriyeti**,
- İkinci sırayı 735.38 milyon \$ ile **Tanzanya**,
- Üçüncü sırayı 476.53 milyon \$ **Hindistan**,
- Dördüncü sırayı 449.06 milyon \$ ile **Kenya**,
- Beşinci sırayı 346.82 milyon \$ ile **BAE** almıştır.

Bu ülkeleri sırasıyla **Uganda, Kamerun, Japonya, USA ve Endonezya** izlemiştir.

Ruanda'nın 2025 yılı **itibariyle toplam ithalatının** yaklaşık %23'ünü tek başına Çin Halk Cumhuriyetinden yaptığı ithalat oluşturmuştur. Çin Halk Cumhuriyetini %13,30 ile Tanzanya takip etmiştir. Tanzanya'yı %8,6 ile Hindistan, %8.1 ile Kenya, %6,27 ile Birleşik Arap Emirlikleri takip etmiştir. Zikredilen 5 ülkeden yapılan ithalat, Ruanda'nın toplam ithalatının yaklaşık %60'ını oluşturmuştur.

Ruanda'nın 2025 yılı itibariyle **dünyadan ithalatında** en büyük paya sahip ürün grupları (Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırmasına (S.I.T.C) göre);

- “**Makine ve Ulaşım Ekipmanları**” 1.078 milyar dolar
- “**Gıda ve canlı hayvanlar**” 962.17 milyon dolar
- “**Esas Olarak Materyellere Göre Sınıflan. Mamül Mallar**” 848.01 milyon dolar
- “**Mineral Yakıtlar, Yağlayıcılar ve İlgili Materyaller**” 757.23 milyon dolar
- “**Kimyasallar ve İlgili Ürünler**” 583.70 milyon dolar,
- “**Çeşitli Mamül Maddeler**” 344.99 milyon dolar,
- “**Diğer emtialar ve işlemler**”, 308.85 milyon dolar
- “**Hayvanlar, Bitkisel Yağlar, Yağ ve Mumlar**” 279.49 milyon dolar
- “**İçecekler ve Tütün**” 211.51 milyon dolar,
- “**Yakıtlar hariç, yenmeyen ham maddeler**” 150.85 milyon dolar olarak

gerçekleşmiştir

2.2. Sektörde Ruanda'nın Dörtlü Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı İlk 10 Ülke
Sektörde Ruanda'nın en fazla ihracat yaptığı ülkeler aşağıdaki gibidir.

Sıra	Ürün	GTİP	En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler (2025)
1	Su Ürünleri	0301-0309 1604-1605	1- Kongo Demokratik Cumhuriyeti
			2- Kanada
			3- Hollanda
			4- USA
			5- Belçika
			6- Burundi
			7- Kenya
			8- Güney Kore
			9- Norveç
			10- Tanzanya

Kaynak: Trade Map

2.3.Sektörde Ruanda'nın Dörtlü Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı İlk 10 Ülke
Sektörde Ruanda'nın en fazla ithalat yaptığı ülkeler aşağıdaki gibidir.

Sıra	Ürün	GTİP	En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler (2025)
1	Su Ürünleri	0301-0309 1604-1605	1- Tanzanya
			2- Uganda
			3- Çin
			4- Güney Kore
			5- Kenya
			6- Umman
			7- Vietnam
			8- Kongo Demokratik Cumhuriyeti
			9- Polonya
			10- Güney Afrika

Kaynak: Trade Map

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

2.4. Ruanda'nın Dörtlü Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı Ürünler

Su ürünleri sektöründe Ruanda'nın en fazla ihracat yaptığı ürünler dörtlü tarife bazında aşağıdaki gibidir.

	Ürün	GTİP	İhracat (USD) 2025	Payı (%) 2025
1	Live Fish	0301	0.00	%0
2	Fish, fresh or chilled (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)	0302	1.202.000	%0.04
3	Frozen fish (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)	0303	45.000	%0.001
4	Fish fillets and other fish meat, whether or not minced, fresh, chilled or frozen	0304	0.00	%0
5	Fish, fit for human consumption, dried, salted or in brine; smoked fish, fit for human consumption, . . .	0305	17.000	%0.001
6	Crustaceans, whether in shell or not, live, fresh, chilled, frozen, dried, salted or in brine, . . .	0306	0.00	%0
7	Molluscs, fit for human consumption, even smoked, whether in shell or not, live, fresh, chilled, . . .	0307	0.00	%0
8	Prepared or preserved fish; caviar and caviar substitutes prepared from fish eggs	1604	2.565.000	%0.08
9	Crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates, prepared or preserved (excl. smoked)	1605	0.00	%0
10	Toplam	0301-0307 1604-1605	3.829.000	%0.13
Tüm İhracat		Tüm Ürünler	3.047.680.000	%100

Kaynak: Trade Map

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, Ruanda'nın su ürünleri sektörünün tüm ihracattaki payı sadece %0.13'tür. Söz konusu pay içerisinde %0.08 ile en büyük payı (2.565.000 USD) ise 1604 GTİP numaralı “**Prepared or preserved fish; caviar and caviar substitutes prepared from fish eggs**” oluşturmuştur. İkinci sırada ise %0.04 ile (1.202.000 USD) ile 0302 GTİP numaralı “**Fish, fresh or chilled (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)**” oluşturmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

2.5. Ruanda'nın Dörtlü Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı Ürünler

	Ürün	GTİP	İthalat (USD) 2025	Pay(%) 2025
1	Live Fish	0301	0.00	%0.00
2	Fish, fresh or chilled (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)	0302	53.000	%0.007
3	Frozen fish (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)	0303	84.910.000	%1.14
4	Fish fillets and other fish meat, whether or not minced, fresh, chilled or frozen	0304	2.789.000	%0.04
5	Fish, fit for human consumption, dried, salted or in brine; smoked fish, fit for human consumption, . . .	0305	5.521.000	%0.07
6	Crustaceans, whether in shell or not, live, fresh, chilled, frozen, dried, salted or in brine, . . .	0306	241.000	%0.003
7	Molluscs, fit for human consumption, even smoked, whether in shell or not, live, fresh, chilled, . . .	0307	20.000	%0.003
8	Prepared or preserved fish; caviar and caviar substitutes prepared from fish eggs	1604	5.815.000	%0.08
9	Crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates, prepared or preserved (excl. smoked)	1605	3.000	%0.0004
10	Toplam	0301-0307 1604-1605	99.352.000	%1.34
	Tüm İthalat	Tüm Ürünler	7.420.870.000	%100

Kaynak: Trade Map

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, Ruanda'nın su ürünleri sektörünün tüm ithalattaki payı sadece %1.34'tür. Söz konusu pay içerisinde %1.14 ile en büyük payı (84.910.000 USD) ise 0303 GTİP numaralı “**Frozen fish (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)**” oluşturmuştur. İkinci sırada ise %0.08 ile (5.815.000 USD) ile 1604 GTİP numaralı “**Prepared or preserved fish; caviar and caviar substitutes prepared from fish eggs**” oluşturmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

3.SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNDE ÜLKEMİZDEN İHRACAT

3.1. Su Ürünleri Sektöründe Ülkemizin Ruanda'ya İhracatı ve Ruanda'dan İthalatı

	Ürün	GTİP	2025 İhracat (Bin)	2025 İthalat (Bin)
1	Live Fish	0301	0.00	0.00
2	Fish, fresh or chilled (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)	0302	0.00	0.00
3	Frozen fish (excl. fish fillets and other fish meat of heading 0304)	0303	0.00	0.00
4	Fish fillets and other fish meat, whether or not minced, fresh, chilled or frozen	0304	0.00	0.00
5	Fish, fit for human consumption, dried, salted or in brine; smoked fish, fit for human consumption, . . .	0305	0.00	0.00
6	Crustaceans, whether in shell or not, live, fresh, chilled, frozen, dried, salted or in brine, . . .	0306	0.00	0.00
7	Molluscs, fit for human consumption, even smoked, whether in shell or not, live, fresh, chilled, . . .	0307	0.00	0.00
8	Prepared or preserved fish; caviar and caviar substitutes prepared from fish eggs	1604	0.00	0.00
9	Crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates, prepared or preserved (excl. smoked)	1605	0.00	0.00
10	Toplam	0301-0307 1604-1605	0.00	0.00

Kaynak: Trade Map

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, ülkemizin Ruanda'ya ihraç ettiği ya da Ruanda'dan ülkemizin ithal ettiği herhangi su ürünü bulunmamaktadır.

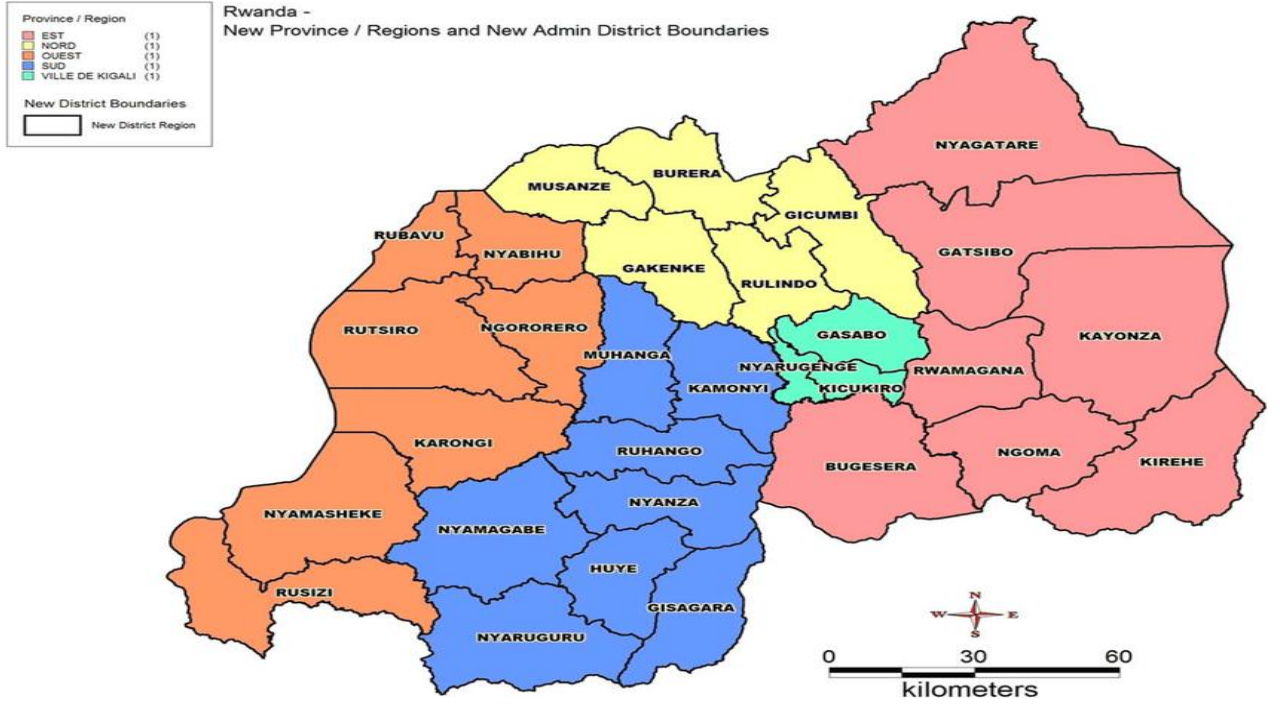

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4. SEKTÖRDE İHRACAT YOLUYLA PAZARA GİRİŞ

4.1. Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

Ruanda'da tarım, yukarıdaki bölümlerde de ifade edildiği üzere nüfusun %70'ine istihdam sağlamaktadır ve GSYİH'nın yaklaşık 30%'unu oluşturmaktadır.

Ruanda, **5 eyalet** (Kuzey Eyaleti, Güney Eyaleti, Batı Eyaleti, Doğu Eyaleti ve Kigali) ve **30 şehir**den oluşmaktadır. Ruanda'nın tarım şehirleri genel olarak Kigali, Kivu, Rubavu, Musanze, Nyamagabe, Nyaruguru Nyabihu ve Butera olarak sıralanabilir.

Ruanda'da su ürünleri sektörü, büyük göllerin ve nehirlerin çevresinde şekillenmiştir. Ticari balıkçılık ve modern su ürünleri yetiştiriciliğinin yanı sıra, son yıllarda sportif olta balıkçılığı da turistler arasında giderek daha popüler hale gelmektedir .

Lake Kivu ve Çevresi: Lake Kivu, Ruanda'nın en büyük ve en önemli balıkçılık merkezidir. Göl, hem ticari hem de sportif balıkçılık için geniş olanaklar sunmaktadır. Lake Kivu'daki balıkçılık faaliyetlerine ek olarak, bu bölgede yer alan Burera ve Ruhondo İkiz Gölleri de (Kuzey Bölgesi) geleneksel yöntemlerle balıkçılık yapılan önemli noktalar.

Nyamasheke Bölgesi: Göl üzerinde bulunan Kagano Sektörü, Ruanda'nın önde gelen su ürünleri yetiştiriciliği şirketi Kivu Choice'in büyük ölçekli kafes sistemlerini kurduğu yerdir. Şirket, yıllık 30.000 ton tilapia üretim hedefiyle Afrika'nın en büyük tilapia çiftliklerinden biri olmayı amaçlamaktadır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Rusizi Bölgesi (Kamembe): Kamembe kasabası, özellikle Rusizi Nehri yakınındaki balıkçılık alanlarıyla bilinir. Bu bölge, Lake Kivu'daki adaları ziyaret eden tekne turları ve balıkçılık deneyimleri için de bir merkezdir.

Akagera ve Gölleri: Doğu Bölgesi, hem ticari hem de sportif balıkçılık için ayrı bir öneme sahiptir.

Akagera Milli Parkı (Ihema ve Shakani Gölleri): Bu bölge, Ruanda'da sportif olta balıkçılığı için en popüler destinasyondur. Park yönetimi, ziyaretçilerin güvenliği için belirlenmiş alanlarda "yakala ve bırak" politikasıyla balık tutmalarına izin vermektedir. Burada en çok yakalanan tür Nil Tilapyası'dır.

Kirehe Bölgesi (Nasho, Chambwe ve Rwampanga): Bu bölgedeki su kütleleri, 2007'den beri faaliyet gösteren COADUNA kooperatifi tarafından profesyonel bir şekilde işletilmektedir. Kooperatif, üretimini ayda 12 tonun üzerine çıkarmış ve elde edilen balığın önemli bir kısmını komşu ülke Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ne ihraç etmektedir.

Kayonza Bölgesi (Kibare Gölü) : İklim değişikliği nedeniyle kuruma tehlikesi geçiren Kibare Gölü, devlet tarafından başlatılan rehabilitasyon projeleri sayesinde yeniden canlandırılmış ve balık üretimi artırılmıştır.

Kigali: Ruanda'nın başkenti ve en büyük şehridir (nüfus yaklaşık 1.2 milyon). "Bin tepeli ülke" olarak bilinen Ruanda'nın başkenti ve finansal merkezi Kigali, Afrika'nın en hızlı büyüyen şehirlerinden olup, ülke ekonomisinin de can damarıdır. Şehir tek başına Ruanda gayrisafi milli hasılasının yaklaşık % 40'ını karşılamaktadır.

Rubavu: Balıkçılık, çay, kahve, muz ve manyok öne çıkan tarım ürünleridir. Gisenyi şehri ile birlikte Kivu Gölü kıyısında yer alır. Kongo DC sınırına yakın stratejik konumdadır. Çay ve kahve plantasyonları, Kivu Gölü'nde tilapia ve sardalya (sambaza) avcılığı yaygındır. Gisenyi yakınlarındaki bataklık alanlarda ayrıca pirinç yetiştirilir. Göl kirliliğinin, artarak devam etmesi gelecek için büyük sorunlardandır.

Bugesera Bölgesi (Cyohoha Gölü): Daha önce tamamen kuruyan Cyohoha Gölü de rehabilitasyon çalışmalarıyla eski günlerine dönmüştür. Bugün, gölde kurulan bir kooperatifle birlikte balıkçılık yeniden canlanmış ve üretim önemli ölçüde artmıştır.

Muhazi Gölü: Başkent Kigali'ye sadece 40 dakika uzaklıkta bulunan bu göl, hem yerel halk hem de ziyaretçiler için popüler bir balıkçılık ve dinlenme alanıdır.

Bu bilgiler ışığında, balıkçılık sektöründe Nyamasheke, Rusizi, Kirehe, Kayonza ve Bugesera gibi şehirler ve bölgeler öne çıkmaktadır. Her bir bölge, endüstriyel üretimden geleneksel kooperatifçiliğe ve turistik amaçlı sportif balıkçılığa kadar farklı özellikler göstermektedir.

Özellikle sportif balıkçılık için en uygun zaman, Aralık-Şubat ve Haziran-Eylül ayları arasındaki uzun kurak mevsimlerdir.

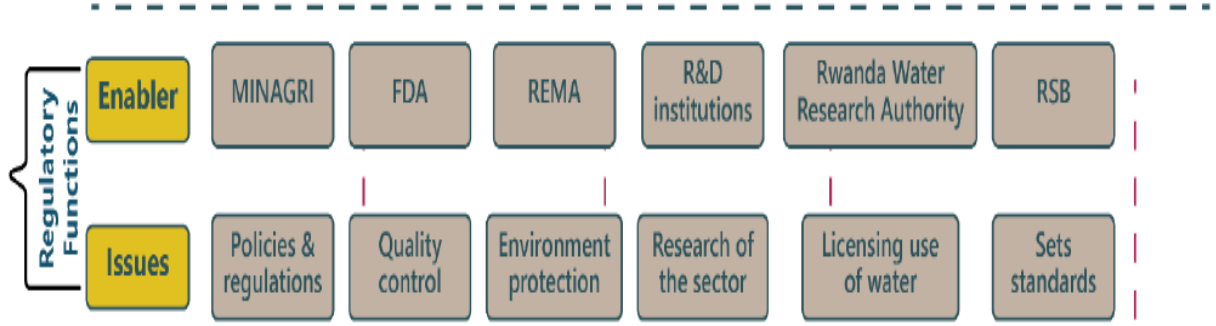

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.2. Sektörde Faaliyet Gösteren Kurum Kuruluş ve Firma Bilgileri

Ruanda'da su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren kurum kuruluş ve firma bilgilerinin içeren tablo aşağıda sunulmuştur.

Figure 6: Aquaculture sector map

Tablo: Su Ürünleri Sektöründe Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşlar

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere,

• **Su Ürünleri Sektöründe düzenleyici fonksiyon gören kurum ve kuruluşlar;**

-**MINAGRI:** (Ministry of Agriculture and Animal Resources)-(Tarım ve Hayvan Kaynakları Bakanlığı): Su Ürünleri Sektöründeki politika ve regülasyonları yapan kurumdur. (minagri.gov.rw)

-**FDA:** (Rwanda Food and Drugs Authority)-(Ruanda Gıda ve İlaç Dairesi): Su Ürünleri Sektöründeki kalite kontrolden sorumlu kurumdur. (rwandafda.gov.rw)

-**REMA:**(Rwanda Environment Management Authority)-(Ruanda Çevre Yönetim Otoritesi): Su Ürünleri Sektöründe çevrenin korunmasından sorumlu kurumdur.(rema.gov.rw)

-**R&D Institutions:** (Research and Development Institutions)- (Araştırma ve Geliştirme Kurumları): Su Ürünleri Sektöründeki araştırmaları yürüten kurumdur.

-**RSB:** (Rwanda Standards Board) -(Ruanda Standartlar Kurulu): Su Ürünleri Sektöründeki standartları koyan kurumdur.(rsb.gov.rw)

-**RDB:** (Rwanda Development Board) (Ruanda Kalkınma Kurulu): Ülkenin ekonomik dönüşümünü hızlandırmak için özel sektörün büyümesini destekleyen ana devlet kurumudur (www.rdb.rw)

-**MINICOM:** Ministry of Trade and Industry (Ruanda Ticaret ve Sanayi Bakanlığı) (MINICOM): Hem iç ticaret hem de dış ticaret politikalarını yürütmek ana görevidir. (www.minicom.gov.rw)

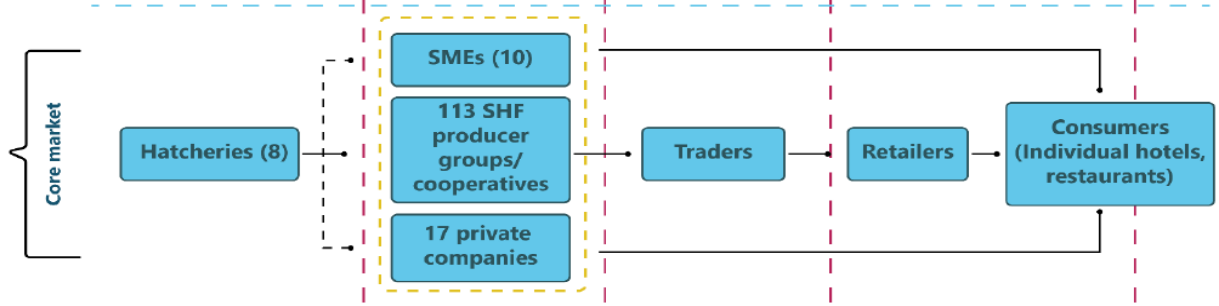
-**NAEB:** (National Agricultural Export Development Board) (Ruanda Ulusal Tarımsal İhracat Kurulu): Tarım ve hayvancılık ürünlerinin ihracat gelirlerini çeşitlendirerek ve artırarak bu alandaki işletmelerin büyümesini kolaylaştırmaktır (www.naeb.gov.rw)

-**PSF:** (Private Sector Federation) (Ruanda Özel Sektör Federasyonu): Ana görevi, Ruanda'daki iş dünyasının çıkarlarını temsil etmek, korumak ve geliştirerek özel sektörün büyümesini desteklemektir (www.psf.org.rw)

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Ruanda su ürünleri sektöründeki ana aktörler ise tüm dünyada benzer olan yapıda olup aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo: Su Ürünleri Sektöründeki Ana Aktörler

Buna göre; su ürünleri sektöründe üretici-tüketici zincirindeki ana aktörler ;

-İlk olarak Hatcheries (**Balık Üretim Tesisleri**),

-İkinci sırada, **SME** (Small and Medium-sized Enterprise- ülkemizdeki küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ) ve kooperatif benzeri yapılar **-SHF** (Small Holder Farmer)(Küçük Ölçekli Çiftçiler) ve **Private Companies** (Özel şirketler)

-Üçüncü sırada **Traders** (Tacırlar), dördüncü sırada **Retailers** (toptancılar), son olarak ise **Consumers** (nihai tüketiciler) yer almaktadır.

Su ürünleri sektöründeki potansiyel partnerler ise aşağıdaki gibidir.

RARICO: (Rwanda Animal Resources Improvement Cooperative)(Ruanda Hayvan Kaynakları İyileştirme Kooperatifi): 2017 yılında Hayvan Bilimleri, Veterinerlik, Yaban Hayatı ve Su Kaynakları Yönetimi ve ilgili alanlardan mezun 36 üye tarafından kurulmuş bir kooperatiftir. Kooperatifin 90 üyesi vardır (66 erkek ve 24 kadın). Bu üyelerin birçoğu İsrail Uluslararası Tarım Eğitim Merkezi, Agrostudies ve Kinneret Koleji'nde eğitimler almıştır.

Fine Fish: Fine Fish, aylık 20 ton tilapia balığı üreten Rwamagana şehrinde kurulu yerel bir şirkettir. Aylık 500.000 yavru balık üretebilen kendi kuluçkahanesine sahiptir ve günlük 40.000 ton su ürünleri yemi üretim kapasitesine sahip olacak bir su ürünleri yemi fabrikası açmayı planlamaktadır.

Inkomoko:Inkomoko, girişimcilere gelişen topluluklar oluşturmak için iş danışmanlığı, finansmana erişim ve pazar bağlantıları sunmaktadır. Inkomoko on yıl önce Ruanda'da başlamış olup şimdi Kenya ve Etiyopya'da da ofisleri vardır ve yılda 10.000'den fazla girişimciyle çalışmaktadır.

Ruanda Kalkınma Bankası (BRD): BRD, 57.808.931.000 RWF sermayeli, halka açık Limited Şirket'tir. Kırk yılı aşkın süredir BRD, uzun vadeli finansmanın neredeyse tek sağlayıcısı olmuş ve önemli ölçüde sektörü desteklemiştir.

Gishanda Balık Çiftlikleri: Özel sektörde farklı üretken girişimlerin ortaya çıkışı Gishanda Balık Çiftlikleri ile olmuştur. Ruanda'da su ürünleri yetiştiriciliği gelişimini hızlandırmak için kurulmuştur. Sektörde istihdam olanakları sağlamış balık tüketiminin besinsel faydaları hakkında bilinçlendirme kampanyalarının kolaylaştırılmasına katkıda bulunmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Sektöre destek veren finans kuruluşları ve ticari bankalar aşağıdaki gibidir.

Financial Institution	Dedicated Agri-finance unit	No. dedicated Agri-lending officers	Agriculture lending products offered	Agriculture lending as % of overall loan portfolio
Commercial Banks				
1) Bank of Kigali	Yes	1	Trader loans	Not known
2) I&M Bank	No	None	Coffee and tea processing	Not known
3) Compagnie Générale de Banque (Cogebanque)	No	N/A	Input/working capital credit	Not known
4) Kenya Commercial Bank (KCB) Rwanda	Yes	4	Input loans, inventory credit, cash cover loans to MFIs and Coops	3-5%
5) Ecobank Rwanda	No	-	Trader loans (WRS)	Not known
6) Banque Populaire du Rwanda SA (BPR)	No	None, though they had one in the past	Cooperative loans and trader loans, processing	Not known
7) Bank of Africa Rwanda	No	-	-	-
8) Equity Bank	Yes	5	Value chain financing	1.3%
9) Access Bank	No	-	-	-
10) Guaranty Trust Bank	No	-	Trader credit lines	Not known
11) Commercial Bank of Africa	No	-	-	-
Microfinance Banks				
1) AB Bank Rwanda	No	-	-	-
2) Unguka Bank	Yes	3	Value chain finance products	12%
3) Urwego Opportunity Bank	Yes	11	Value chain finance products	17%
4) Commercial Bank of Africa Rwanda	No	-	-	-
Microfinance Institutions				
1) RIM	Yes	3	Value chain finance products	31%
2) Duterimbere	No	None but Loan officers were trained on agri products	Micro leasing, savings, inventory credit, Solidarity group loans and investment loans, ag input and post-harvest loans for group and individuals	18%
3) Clecem	No	Dominantly in agriculture	Input loans, group loans and trader loans	75%
4) Umutanguha	Yes	3	Value chain finance loans	23%

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.3. Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

Ruanda Gelir Kurumu (RRA) bünyesindeki **Ruanda Elektronik Tek Pencere Sistemi (Rwanda Electronic Single Window - RESW)** tüm ithalat/ihracat işlemlerinin merkezidir. Bu sistem, ithalatçıların tüm belgeleri tek bir noktadan sunmasını sağlayarak işlemleri hızlandırmaktadır. Ruanda'ya su ürünleri ithalatında aşağıdaki belgeler gereklidir:

-**Ticari Fatura** (Commercial Invoice): İhracatçı firma tarafından düzenlenir. Ürünün detaylı tanımı (GTİP kodu), miktarı, birim fiyatı, toplam değeri (USD veya RWF cinsinden), teslim şekli (Incoterms) ve ödeme koşullarını içermelidir.

-**Paket Listesi** (Packing List): İhracatçı firma tarafından düzenlenir. Her bir paketin içindeki ürünlerin dökümü, paketlerin üzerindeki işaret ve numaralar, her bir paketin ağırlığı ve boyutları gibi bilgileri içerir.

-**Konşimento** (Bill of Lading)/ **Havayolu Taşıma Belgesi** (Airway Bill): Taşıyıcı firma (gemi veya uçak şirketi) tarafından düzenlenir. Gönderici, alıcı ve yükleme/boşaltma limanları/havaalanları bilgilerini içeren taşıma sözleşmesidir.

-**Menşe Şahadetnamesi** (Certificate of Origin): İhracatçı ülkedeki yetkili kurum tarafından düzenlenir. Ürünlerin menşe ülkesini belgelemek için kullanılır.

-**İthalat Beyannamesi** (Import Declaration Form – IDF): Ruanda Gelir Kurumu (RRA) bünyesindeki Ruanda Tek Pencere Sistemi (Rwanda Electronic Single Window - RESW) üzerinden elektronik olarak doldurulur ve sunulur. İthalatçı ve gönderi hakkında detaylı bilgi gerektiren temel bir belgedir.

-**İthalat İzni / Lisansı** (Import Permit/License): Ruanda Tarım ve Hayvan Kaynakları Kurulu (RAB) veya Ruanda Gıda ve İlaç Dairesi (FDA) tarafından düzenlenir. Balık ve su ürünleri gibi gıda maddeleri için bu izin zorunludur. Başvuru, RESW sistemi üzerinden yapılır.

-**Sağlık Sertifikası** (Health Certificate): İhracatçı ülkedeki yetkili bir veteriner veya sağlık otoritesi tarafından düzenlenir. Ürünlerin insan tüketimine uygun olduğunu ve uluslararası sağlık standartlarına uyduğunu kanıtlar. Hayvansal gıda ürünleri için zorunludur .

İthalat sürecinde, yukarıdaki belgelere ek olarak aşağıdaki kurumların düzenlemeleri ve standartları da dikkate alınmalıdır:

- Ruanda Standartlar Kurulu (RSB): İthal edilen su ürünlerinin uyması gereken kalite ve güvenlik standartlarını belirler. Bazı durumlarda, ürünlerin standartlara uygunluğunu teyit etmek için gönderim öncesi muayene sertifikası (Pre-Shipment Inspection Certificate - PSI) istenebilir .

- Ruanda Çevre Yönetim Otoritesi (REMA): İthal edilen ürünlerin ambalajı veya içeriği çevreye zararlı kimyasallar içeriyorsa devreye girebilir. Genel olarak su ürünleri için birincil otorite olmasa da, özel durumlarda izin veya onay gerekebilir .

- Gümrük İşlemleri: Tüm belgeler tamamlandıktan ve ithalat vergileri Ruanda Gelir Kurumu (RRA) tarafından hesaplanıp ödendikten sonra ürünler gümrükten çekilebilir. Risk değerlendirmesi sonucunda gümrük, gönderiyi fiziksel olarak incelemeye de tabi tutabilir .

Önemli Not: İthalat düzenlemeleri ve gerekli belgeler zaman zaman değişiklik gösterebileceği dikkate alınmalıdır.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.4. Sevk Öncesi İnceleme Zorunluluğu ve Yetkilendirilmiş Gözetim Şirketleri

Ruanda'ya yapılan ihracatlarda PSI (Pre-Shipment Inspection) zorunluluğu bulunur. Bu kapsamda aşağıdaki şirketler yetkilendirilmiştir: Yetkili Gözetim Şirketleri: Bureau Veritas (BV), SGS (Société Générale de Surveillance). Bu firmalar uluslararası denetim, test, muayene ve sertifikasyon hizmetleri sunmaktadır. İthalat öncesi denetimler (PSI - Pre-Shipment Inspection), Gümrük mevzuatına uygunluk kontrolü, İhracat ve ithalat ürünlerinin kalite kontrolü, tarım ürünlerinin (kahve, çay vb.), tüketici malları ve endüstriyel ürünlerin test edilmesi, uygunluk değerlendirmesi (örneğin, Ruanda Standartlar Kurumu gerekliliklerine uygunluk) , ISO 9001 (Kalite Yönetimi), ISO 14001 (Çevre Yönetimi), ISO 45001 (İş Sağlığı ve Güvenliği) gibi uluslararası standart sertifikaları, Gıda güvenliği sertifikasyonları (ör. HACCP, ISO 22000), CE, SONCAP gibi teknik uygunluk belgelendirmeleri gibi hizmetler sunmaktadır.

Sevk öncesi inceleme süreci ise ihracatçı, gözetim şirketine başvurur. Ürünün fiziki kontrolü ve belge incelemesi yapılır. Uygun bulunursa "Clean Report of Findings (CRF)" düzenlenir. CRF olmadan gümrük işlemleri tamamlanamaz.

4.5. Sektördeki Önemli Fuarlar ve Tarihleri

Sektörde milli katılım olmamakla beraber düzenlenen fuarlar aşağıdaki gibidir:

-AgriTech4Rwanda: Ruanda'nın dijital tarım teknolojileri(dronelar, IoT sensörler, veri analitiği) ve sürdürülebilir tarım çözümlerine(iklim dostu ve organik tarım) odaklanan önemli bir fuar ve konferans etkinliğidir. Ruanda'nın "Akıllı Tarım" hedeflerine uygun olarak, yerel ve uluslararası paydaşları bir araya getiren bir platformdur.Düzenleyen: Rwanda Ministry of Agriculture and Animal Resources (MINAGRI) ve özel sektör ortaklarıdır. Yer: Kigali Convention Centre, Ruanda. Yıllık olarak düzenlenir (genellikle Eylül ayında) En son 2024 Eylül ayında yapılmıştır. Katılımcılar, tarım teknoloji firmaları, tohum ve gübre üreticileri, sulama sistemleri uzmanları, çiftçi kooperatifleri ve STK'lar ile devlet yetkilileri ve yatırımcılardır. Beklenen Katılımcı Sayısı, 5,000+ ziyaretçi ve 150+ firmadır. "<https://agritechchallenge.org/projects/agritech4rwanda>" adresinden daha detaylı bilgi edinilebilir.

-Kigali International Trade Fair: Her yıl Temmuz-Ağustos aylarında başkent Kigali'de düzenlenir. Düzenleyen, Rwanda Private Sector Federation (PSF) ve Ruanda Ticaret Bakanlığıdır. Yer, Gikondo Expo Grounds, Kigali'dir. Katılımcı Profili, yerel ve uluslararası şirketler, KOBİ'ler ve start-up'lar, yatırımcılar ve distribütörlerdir. Fuarın Öne Çıkan Sektörlerinden biri, tarım ve gıda ürünleridir. En son 24 Temmuz - 8 Ağustos 2024 tarihlerinde düzenlenmiştir. Beklenen Katılımcı Sayısı, 400'ün üzerinde firma ve 5000+ ziyaretçidir. <https://www.minicom.gov.rw/news-detail/rwanda-international-trade-fair-opens-officially-at-gikondo-expo-ground> adresinden daha detaylı bilgi edinilebilir.

AgriShow: Her yıl Haziran-Temmuz aylarında düzenlenen fuar, ülkenin tarım politikalarını yansıtan ve modern tarım tekniklerini sergileyen önemli bir platformdur. Düzenleyen: Rwanda Ministry of Agriculture and Animal Resources (MINAGRI), Rwanda Agriculture Board (RAB), Rwanda Private Sector Federation (PSF)2dir. Yer, Rubirizi Tarım Fuar Alanı, Kigali'dir. Fuarın Ana Temaları ve İçerik genel olarak modern tarım teknolojileri, hassas tarım ekipmanları, damla sulama

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

sistemleri, tarım drone'ları ve IoT çözümleridir. Beklenen Katılımcı Sayısı: 300+ sergi stantı, 1500+ ziyaretçidir. <https://www.minagri.gov.rw/agrishow> adresinden daha detaylı bilgi edinilebilir.

VIV Africa: VIV Africa 2024: Transforming Poultry Africa into a Complete Feed to Food Experience temasıyla 35 ülkeden 153 katılımcı ve 60 ülkeden 1.732 ziyaretçiyle 1-3 Ekim 2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu yılki VIV Africa 2024 fuarında küresel tarım ve hayvancılıkta Ruanda ve Afrika'nın önemini vurgulanmıştır. Bir sonraki Fuar 7-8 Ekim 2026 tarihinde yine Kigali'de düzenlenecektir.

4.6. Sektör Firmalarına Hitap Eden ve Planlanan Ticaret Heyetleri

Ruanda su ürünleri sektöründe, sektör firmalarına hitap eden ve planlanan herhangi bir ticaret heyeti bulunmamaktadır.

4.7. Sektörde İhale Yayımlayan Kamu Kurumları İle İlgili Bilgiler

Ruanda'da tarım sektörüyle ilgili ihaleler, devlet kurumları ve uluslararası projeler tarafından yayımlanmaktadır. İşte tarım alanında ihale açan başlıca kamu kurumları ve süreçle ilgili detaylar:

-Tarım ve Hayvan Kaynakları Bakanlığı (MINAGRI): Ruanda'nın tarım politikalarını yönetir, projeler geliştirir ve ihaleleri yayımlar. Tohum dağıtım projeleri, sulama sistemleri kurulumu, tarım ekipmanları alımı, eğitim ve danışmanlık hizmetleri gibi ihalelere çıkmaktadır.

-Ruanda Tarımsal Kalkınma Kurumu (RAB - Rwanda Agriculture Board): Tarımsal araştırma, tohum sertifikasyonu ve çiftçi eğitim programlarını yürütmektedir. İhale Konuları, tarım teknolojileri alımı (sera, damla sulama sistemleri), tohum üretim ve paketlenme tesisleri, laboratuvar ekipmanları vb'dir.

-Ruanda Gıda ve İlaç Otoritesi (Rwanda Food and Drugs Authority - RFDA): Gıda güvenliği, ambalajlama ve tarımsal ürün denetimlerinden sorumludur. İhale Konuları, gıda analiz ekipmanları alımı, laboratuvar modernizasyon projeleri, denetim ve sertifikasyon hizmetleri vb'dir.

-Ruanda Standartlar Kurulu (RSB - Rwanda Standards Board): Tarım ürünleri standartlarını belirlemek ve kalite kontrol ihaleleri yayımlamaktadır. İhale Konuları, ambalajlama ve etiketleme sistemleri, tarım ürünleri test ekipmanları, sertifikasyon hizmetleri vb'dir.

-Ruanda İhale Kurumu (RPPA - Rwanda Public Procurement Authority): Tüm kamu ihalelerinin merkezi yayın platformudur. Tarımla ilgili ihaleler, devlet destekli tarım projeleri, uluslararası fonlu kalkınma programları (Dünya Bankası, AfDB) vb'dir. Tüm İhalelerin Takibi için [RPPA e-İhale Portalı](<https://www.umucyo.gov.rw>)

-Yerel Yönetimler (Districts) ve Kooperatifler: Bölgesel tarım projeleri (örn.: Musanze'de patates üretimi, Doğu Eyaleti'nde pirinç tarlaları), Kooperatif ihaleleri: Süt toplama merkezleri, depolama tesisleri gibi.

İhaleler genellikle "Expression of Interest (EOI)" ve "Request for Proposal (RFP)" şeklinde yayımlanır. Dünya Bankası ve UNDP gibi kuruluşların Ruanda'daki tarım projelerini [UNGM](<https://www.ungm.org>) ve [AfDB](<https://www.afdb.org>) sitelerinden takip edilebilir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.8. Sektörde Standartlar, Etiketleme ve Ambalajlama

Ruanda'da su ürünleri sektöründe standartlar, etiketleme ve ambalajlama uygulamaları, ürün kalitesini artırmak, ihracat potansiyelini geliştirmek ve gıda güvenliğini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Ruanda tarım ürünlerinin kalite kontrolü ve standardizasyonu aşağıdaki kurumlar tarafından yönetilmektedir.

-Ruanda Standartlar Kurulu (RSB - Rwanda Standards Board): RSB, su ürünleri için teknik standartlar belirler ve bunların uygulanmasını denetler. Ruanda'da temel standartlar olarak: -Ruanda Ulusal Standartları (RS), -Doğu Afrika Topluluğu (EAC) Standartları, -Codex Alimentarius (Gıda Güvenliği Standartları) kullanılır. Önemli Tarım Standartları (RSB Kaynaklı) Örneğin, -RS 8:2015: Taze meyve ve sebzeler için genel standartlar, -RS 32:2016: Organik tarım ürünleri için kurallar, -RS EAS 38:2014: Tahıl ve bakliyat ambalajlama kuralları, -RS CAC/GL 1-1979: Gıda katkı maddeleri yönetmeliği, -RS ISO 22000: Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi vb.

-Ruanda Tarım ve Hayvan Kaynakları Bakanlığı (MINAGRI): Tarımsal üretimde iyi tarım uygulamaları (GAP - Good Agricultural Practices) teşvik edilmektedir. ISO 22000 (Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi) gibi uluslararası standartlara uyum zorunludur.

-İhracat Standartları: Avrupa Birliği (EU), USDA (ABD) ve Codex Alimentarius standartlarına uygunluk önemlidir. Özellikle kahve, çay ve baharatlar gibi ihraç ürünleri için yüksek kalite gereklidir.

Ruanda'da tarım ürünlerinin **etiketlenmesi**, tüketici bilgilendirmesi ve ihracat gereklilikleri için kritik öneme sahiptir. Zorunlu Etiket Bilgileri, ürün adı ve çeşidi, net ağırlık veya hacim, üretici ve dağıtıcı bilgileri (adres, iletişim), üretim ve son kullanma tarihi, menşe ülke (Ruanda için "Made in Rwanda" etiketi), RSB onay logosu (zorunlu değil, ancak tercih edilir), GDO içerip içermediği (GDO'lu ürünler yasaktır). Öte yandan Ruanda Organik Sertifikasyon Kurulu (ROCB) tarafından onaylanmış ürünlerde "Organik" logosu kullanılır. EU ve USDA Organik standartlarına uygunluk gereklidir. Temel etiket bilgileri İngilizce, Fransızca veya Kinyarwanda dillerinde olmalıdır. İhracat ürünlerinde hedef ülkenin dil gereklilikleri geçerlidir.

Ruanda'da tarım ürünlerinin **ambalajlanması**, ürünün korunması ve pazarlanabilirliği için önemlidir. Genel Ambalaj Standartları, RSB ve EAC tarafından belirlenen ambalaj materyalleri kullanılmalıdır. Ruanda, çevre koruma amaçlı olarak plastik poşetlerin kullanımını yasaklayan öncü ülkelerden biridir. Ülkede plastik poşet ithalatı, üretimi ve kullanımı yasaktır. Ayrıca Nesli tükenmekte olan hayvan ve bitki türlerinin ticareti de yasaktır.

IATA ve UIC kurallarına uygun taşıma ambalajı gereklidir. Paletleme ve konteyner boyutları uluslararası standartlara uygun olmalıdır. RSB ve RICA (Ruanda Gıda ve İlaç Otoritesi) tarafından düzenli denetimler yapılmaktadır. HACCP, ISO 9001 ve GlobalGAP sertifikaları ihracatçılar için avantaj sağlar. Ruanda'da tarım ürünleri için standartlar, etiketleme ve ambalajlama kuralları, hem yerel tüketim hem de ihracat odaklıdır. Üreticilerin RSB, MINAGRI ve uluslararası standartlara uyum sağlaması gerekmektedir. Özellikle "Made in Rwanda" politikası kapsamında yüksek kaliteli ve standartlara uygun üretim teşvik edilmektedir.

Daha detaylı bilgi için Rwanda Standards Board (RSB) <https://www.rsb.gov.rw> ve MINAGRI <https://www.minagri.gov.rw> resmi sitelerini ziyaret edebilirsiniz.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.9. Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları Bilgileri

Ruanda'da son yıllarda yatırım ortamını iyileştirmek için önemli adımlar atılmaktadır. Özellikle 2008 yılından bu yana Ruanda hükümeti tarafından yatırım dostu bir dizi reforma gidilmiştir. Yenilebilir enerji, altyapı, tarım, madencilik, turizm, iletişim başlıca yatırım çeken alanların arasında yer almaktadır. Ülkede yolsuzluk oranının görece düşük olması, yabancı yatırımcıya yönelik elverişli politikalar geliştirilmesi, turizm ve hizmetler alanındaki yatırımlarda bölgesel merkez olma hedefi Ruanda'yı Afrika'daki potansiyel yatırım ülkelerinden birisi haline getirmektedir. İstikrarlı biçimde yakalanan yüksek büyüme oranı (geçtiğimiz 20 yılda ortalama büyüme hızı %7), yolsuzlukla mücadele konusunda gösterilen performans (Transparency Index'te dünyada 48., Afrika'da 4.), iş yapma kolaylığı (Doing Business Endeksine göre 2020 yılı itibariyle dünya genelinde 38, Afrika'da ise Mauritius'un ardından 2.) Ruanda'yı Orta ve Doğu Afrika'da potansiyel taşıyan bir ülke haline getirmektedir.

Ruanda Hükümeti'nin öncelikli hedefleri arasında ülkeyi bölgesel ticaret ve finans, turizm ve IT hizmetleri açısından bir merkez haline getirmek yer almaktadır. Türkiye ile Ruanda arasında 03.11.2016 tarihinde imzalanan Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması 4 Kasım 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

TCMB verilerine göre ülkemizde hâlihazırda Ruanda yatırımı bulunmamaktadır. İki ülke arasında **kara taşımacılığı alanında** imzalanmış herhangi bir anlaşma bulunmamaktadır.

Yürürlükte Olan ve Müzakeresi Süren Anlaşmalar ve Protokoller ise aşağıdaki gibidir.

Anlaşma Adı	İmza Tarihi	RG Tarih ve No'su
Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması	3 Kasım 2016	
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	3 Kasım 2016	24.04.2022-31819
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	1 Aralık 2018	25.09.2020

İki ülke arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması 2-3 Kasım 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu esnasında imzalanmıştır. İç onay süreci devam etmektedir.

Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması Dışişleri Komisyonundan Genel Kurula sevk edilmiş olup, YTK Anlaşması 4 Kasım 2022 tarihinde ve ÇVÖ ise 21 Ekim 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ÇVÖ'nün vergiler açısından uygulaması 1 Ocak 2021 tarihinde başlamıştır. Karma Ekonomik Komisyon (KEK) mekanizmasını kuran Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması 2-3 Kasım 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu esnasında imzalanmış olup, henüz yürürlüğe girmemesinden ötürü hâlihazırda iki ülke arasında KEK mekanizmasının ilk toplantısı gerçekleşmemiştir.) Türk-Ruanda İş Konseyi, 2012 yılında iki ülke arasındaki mevcut işbirliği potansiyelinin değerlendirilmesi, ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik bir platform oluşturulması amacıyla kurulmuştur.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

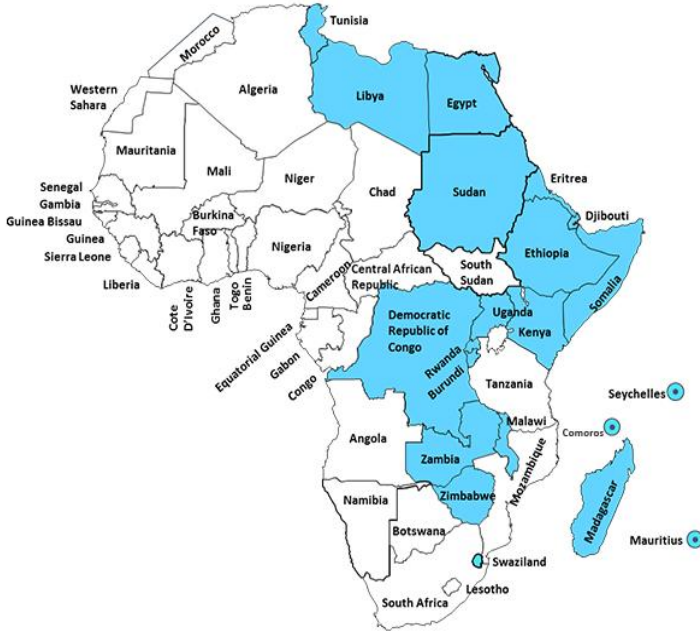
EAC(East African Community)(Doğu Afrika Topluluğu)

Ruanda, toplam nüfusu yaklaşık 300 milyonu aşan Burundi, Kenya, Uganda, Tanzanya, Güney Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve son olarak Somali'nin de katılımıyla üye sayısı 8'i bulan ve toplam GSYİH'sı 300 milyar doları geçen **Doğu Afrika Topluluğu'nun (EAC)** bir üyesidir. Ruanda'da ve topluluk genelinde ithalat ve ihracat süreçleri, 2004 yılında yürürlüğe giren "The East African Community Customs Management Act" kanununa göre düzenlenmektedir. Ruanda, EAC üyesi olarak diğer üye

ülkelerle serbest ticaret anlaşmalarına uyar. Bu anlaşmalar, üye ülkeler arasında gümrük vergilerini kaldırarak (üye ülkeler arasında gümrük vergisi yoktur) ticareti kolaylaştırmaktadır.

COMESA (Common Market for Eastern and Southern Africa) (Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı)

Ruanda ayrıca 21 üye sayısı (*Burundi, Komorlar, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Cibuti, Mısır, Eritre, Esvatini, Etiyopya, Kenya, Libya, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Ruanda, Seyşeller, Somali, Sudan, Tunus, Uganda, Zambiya ve Zimbabve'nin oluşturduğu bir topluluk*), 800 milyar dolara yaklaşan GSYİH'sıyla ve yaklaşık 600 milyonluk nüfusuyla VE NEREDEYSE Afrikanın üçte ikisine yayılan ortak bir Pazar olan Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı'nın da (COMESA) bir üyesidir. Bölge menşeli mallar için nicel ve tarife dışı engellerin nihai olarak kaldırılması ile yakın gelecekte bir gümrük birliği planlanmaktadır. Ortak dış tarifeler de öngörülmektedir. Hem COMESA'ya hem de EAC tek pazarına üye olan bazı

ülkelerin getirdiği teknik ve yasal zorluklar göz önüne alındığında, COMESA birliğinin koşullarının EAC'nin koşullarıyla uyumlu hale getirilmesi muhtemeldir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

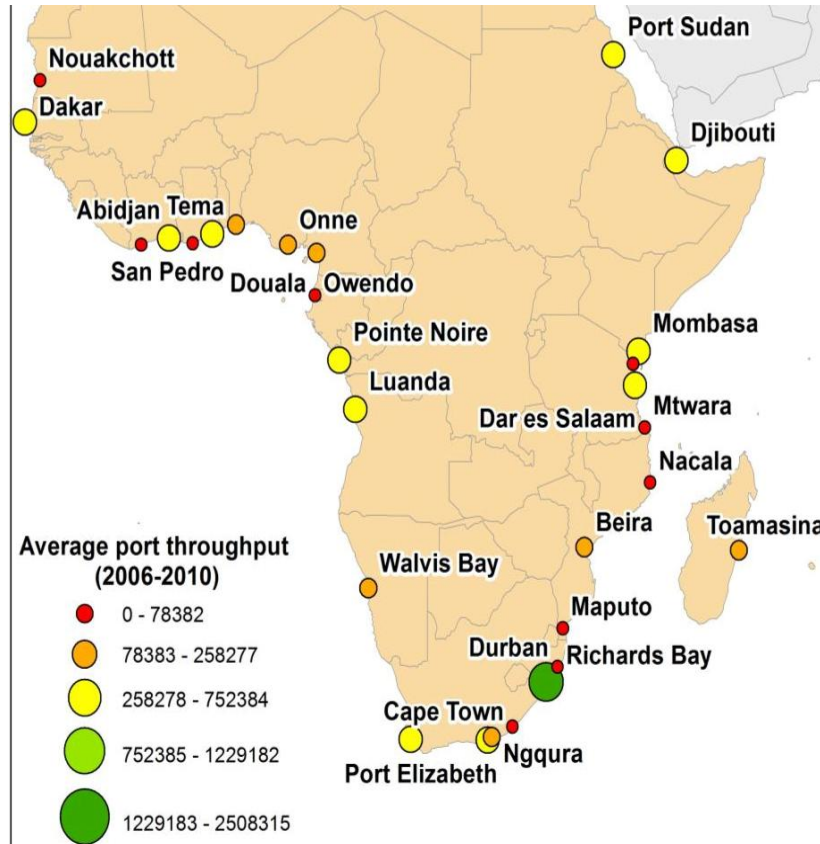
4.10. Sektörde Lojistik ve Dağıtım Kanalları

Doğal kaynaklar bakımından bölgesindeki diğer ülkelere göre **daha kısıtlı, denize çıkışı olmayan, küçük bir kara ülkesi** olan Ruanda'da **ticaret maliyetlerinin dünyanın en yüksekleri** arasında olmasına yol açmıştır. Ayrıca, ülkenin **bölgesel demiryolu ağlarına bağlantısının bulunmaması**, ticaretin tamamen kara ve hava yoluyla yapılması (bu anlamda Türk Hava Yollarının uçuş ve hava kargo ücretlerinin rakiplerine oranla çok yüksek olması) **ticaret potansiyelini kısıtlayıcı** etkide bulunmaktadır. Orta Afrika ve Doğu Afrika arasında **bir koridor rolü oynayabilmesi** ve ticaret maliyetlerini düşürebilmesi bakımından **lojistik sektörünün güçlendirilmesi** Ruanda'nın bölgesindeki **rekabet üstünlüğünü** ele geçirmesi bakımından kritik öneme sahiptir.

Ruanda, yukarıda da belirtildiği üzere coğrafi konumu itibarıyla denize çıkışı olmayan, kara ile çevrili bir ülke (landlocked) olduğu için ithal ettiği malları genellikle kara ve hava yolunu kullanarak ülkeye sokmaktadır. Bu kanallar, ülkenin lojistik altyapısı, ticaret ortakları ve coğrafi sınırlamalar nedeniyle birbirini tamamlayıcı şekilde kullanılır. Ruanda'nın ithalat için kullandığı başlıca dağıtım kanalları:

Deniz Yolu

Afrika'daki deniz limanları haritası.

Ana Giriş Limanları Üzerinden Ruanda'nın denize kıyısı olmadığı için ithal mallar, önce komşu ülkelerdeki büyük limanlara deniz yoluyla ulaştırılır. Bu limanlardan kara yolu veya demir yoluyla Ruanda'ya taşınır. Ruanda'nın en çok kullandığı limanlar şunlardır:

-Mombasa Limanı (Kenya), Ruanda'nın en önemli deniz giriş kapısıdır. Mombasa Limanı, Hint Okyanusu'nda yer alır ve Ruanda'ya giden malların büyük bir kısmı bu liman üzerinden taşınır. Mallar, Mombasa'dan kara yoluyla Ruanda'ya ulaştırılır. Her türlü tonajda geminin yanaşmasına imkan verecek kapasiteye sahiptir. İkinci limanı ise henüz kullanımı çok yaygın olmayan Lamu Limanıdır.

Ülkemizden yüklenen ağır ve hacimli eşyaların Kenya'ya ulaşımı çoğunlukla deniz yolu ile gelmekte olup Süveyş Kanalını ve Kızıl Denizi aşan gemiler Hint Okyanusuna ulaşmaktadır. Ancak

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

zaman zaman yapılan sevkیاتlar, Birleşik Arap Emirlikleri'ne uğradıktan sonra Mombasa Limanına gelmektedir.

Taşıyıcı şirket bulmakta zorluk çekilmemekte olup, her türden irili ufaklı birçok gemi taşıma şirketi Mombasa'ya yanaşmaktadır.

Yüklerin Kenya'ya ulaşmasında uzun yıllardan beri sıkıntı olan gemi kaçırma ve fidye isteme şeklinde yürütülen korsanlık problemi ve son günlerde Yemenli bazı grupların Kızıldeniz'de yük taşıyan gemilere yaptıkları saldırılar, maalesef Kenya'ya gemi trafiğini olumsuz etkilemektedir. Türkiye'den Kenya'ya gelen yükler, Kızıldeniz'deki sorun başlamadan önce 30-45 gün arasında, 40 ft konteyner 4-5 bin USD'a gelmekteyken, Kızıldeniz sorunu ile beraber rota sıklıkla Güney Afrika Ümit Burnu'nu dolaşarak 80-90 günde gelme yönünde kaymış ve fiyatlar 9-10 bin USD'a yükselmiştir.

-Darüsselam Limanı (Tanzanya), Ruanda'nın ikinci önemli deniz giriş kapısıdır. Darüsselam Limanı, Hint Okyanusu'nda yer alır ve özellikle Tanzanya ile ticaret yapan şirketler için önemli bir lojistik merkezidir. Mallar, bu limandan kara yoluyla Ruanda'ya taşınır.

-Diğer Limanlar: Bazen, Djibouti Limanı veya Maputo Limanı (Mozambik) gibi alternatif limanlar da kullanılabilir, ancak bu nadiren kullanılmaktadır.

Kara Yolu

Ruanda, ithal mallarını komşu ülkelerden kara yoluyla taşımak için yoğun bir şekilde kara yolu ağını kullanır. Ülkenin ana kara yolu güzergahları ise şu şekildedir.

-Mombasa-Kigali Koridoru (Kenya üzerinden), Mombasa Limanı'ndan Ruanda'nın başkenti Kigali'ye uzanan bu koridor, Ruanda'nın en yoğun kullandığı ticaret yoludur. Mallar, Kenya'nın içinden geçerek Ruanda'ya ulaşır.

-Darüsselam-Kigali Koridoru (Tanzanya üzerinden), Darüsselam Limanı'ndan Ruanda'ya uzanan bu koridor, özellikle Tanzanya

ile ticaret yapan şirketler için önemlidir.

-Kampala-Kigali Koridoru (Uganda üzerinden), Uganda üzerinden Ruanda'ya ulaşan bu koridor, özellikle Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ülkeleri arasındaki ticaret için kullanılır.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Rwanda is the 3rd country in Africa in terms of road quality with a commitment to continue improving road infrastructure

Rwanda is connected to the region and the world through Mombasa and Dar es Salaam ports

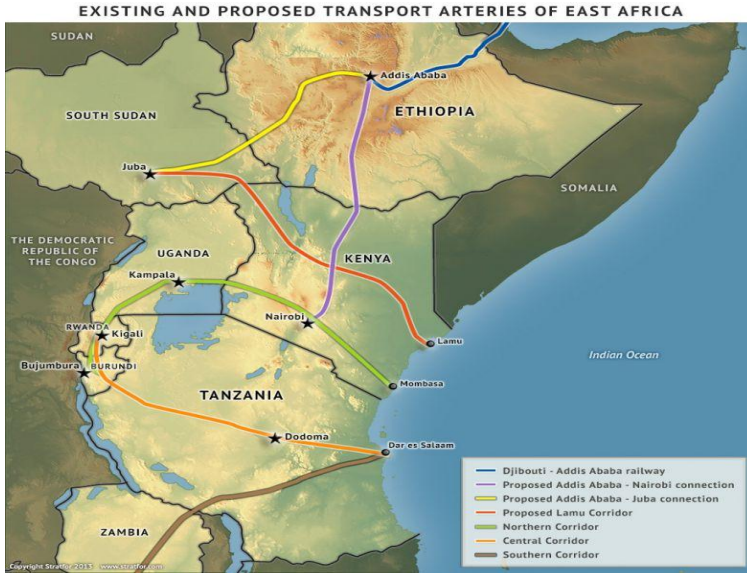

Source: EAC Northern and Central Corridor, world bank, Northern corridor transit authority.; 1per 20 feet container

Ruanda, Afrika'daki 3. en iyi yol kalitesine sahip ülkesidir.

Bunun yanında Mombassa-Kigali arasındaki lojistik maliyeti yaklaşık 3.500 USD, Darusselam-Kigali arası ise 2.900 USD'dir.

Bu güzergâhlarda nakliye süresi genellikle **5-7 gün** arasında değişmektedir.

Demir Yolu

Ruanda, demir yolu taşımacılığı konusunda henüz tam olarak gelişmiş bir altyapıya sahip değildir, ancak bölgesel projelerle bu altyapıyı güçlendirme çabaları devam etmektedir. Özellikle

Mombasa-Nairobi-Kampala-Kigali Demir Yolu Projesi, Ruanda'nın deniz limanlarına demir yoluyla bağlanmasını amaçlamaktadır. Bu proje tamamlandığında, ithal malların taşınmasında demir yolu daha fazla kullanılacaktır.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Hava Yolu

Ruanda, hızlı ve değerli ithal mallar (örneğin, elektronik eşyalar, ilaçlar, taze ürünler) için hava yolunu kullanır. Ülkenin ana hava kargo merkezi, başkent Kigali'deki Kigali Uluslararası Havalimanı (KGL)'dir. Bu havalimanı, uluslararası hava kargo taşımacılığı için önemli bir merkezdir ve özellikle zaman hassasiyeti olan ürünler için tercih edilir. Bu güzergâhlarda nakliye süresi genellikle **1-2 gün** arasında değişmektedir.

Ruanda, Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve Afrika Serbest Ticaret Anlaşması (AfCFTA) gibi bölgesel entegrasyon girişimleri sayesinde ithalat süreçlerini kolaylaştırmıştır. Ayrıca, Ruanda Gelişim Kurulu (RDB), lojistik altyapıyı iyileştirme ve ticaret süreçlerini dijitalleştirme konusunda önemli adımlar atmıştır. Örneğin, Single Customs Territory (Tek Gümrük Bölgesi) uygulaması, ithalat süreçlerini hızlandırmış ve maliyetleri nispeten düşürmüştür.

Özetle, Ruanda, ithal ettiği malları deniz, kara ve hava yolu gibi çeşitli dağıtım kanallarıyla ülkeye sokmaktadır. Deniz yolu, özellikle Mombasa (Kenya) ve Darüsselam (Tanzanya) limanları üzerinden yoğun olarak kullanılırken, kara yolu bu limanlardan Ruanda'ya ulaşımın ana aracıdır. Hava yolu ise hızlı ve değerli ürünler için tercih edilir. Ruanda, lojistik altyapısını ve bölgesel entegrasyonunu sürekli geliştirerek ithalat süreçlerini daha verimli hale getirmektedir.

RwandAir boasts daily flights to Europe and the Middle East that are available to export high value crops

— Existing direct connections to Kigali
— Planned direct connections to Kigali

1.8 USD/kg¹
Cost of air freight from Kigali to any destination

RwandAir, katma değerli ürünlerin ihracatı için Avrupa ve Orta Doğu'ya günlük uçuşlar sunmaktadır.

Hava kargo maliyeti Kigali'den herhangi bir varış noktasına yaklaşık 1,8 USD/kg'dir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Ruanda'da mevcut gümrük kapıları ise özetle aşağıdaki gibidir.

Ruanda Gümrük Kapıları	
Ruanda- Uganda	
Gatuna (Katuna)	En büyük ve en önemli sınır kapısıdır. Kigali - Kampala ana yolu üzerinde bulunur. Birleşik Gümrük ve Göçmenlik Kontrolü (OSBP) uygulanmaktadır. Ticaret ve yolcu trafiği en yoğun geçiş noktasıdır. Tır ve otobüslerin yoğunlukla kullandığı sınır kapısıdır.
Kagitumba (Mirama Hills)	Doğu Ruanda ile Uganda arasında bir geçiş noktasıdır. Tarım ve ticaret ürünlerinin taşınmasında önemli rol oynar. EAC (Doğu Afrika Topluluğu) entegrasyonu çerçevesinde ticareti hızlandırır. Ruanda'nın doğusundaki Nyagatare ile Uganda'nın batısındaki Ntungamo arasında bulunur.
Cyanika (Kyanika)	Musanze (Ruanda) ve Kisoro (Uganda) şehirlerini birbirine bağlar. Turistler ve yerel halk tarafından yaygın olarak kullanılır. Ticari yük taşımacılığı açısından diğer iki sınır kadar yoğun değildir. Goril turizmine gelen ziyaretçiler tarafından kullanılır.
Ruanda-Tanzanya	
Rusumo	En büyük ve en yoğun sınır kapısıdır. Kigali ile Tanzanya'nın Dar es Salaam limanı arasındaki ana ticaret yolunun bir parçasıdır. EAC gümrük prosedürleri uygulanmaktadır. Büyük tır ve kamyonların sıklıkla kullandığı bir geçiş noktasıdır.
Kagitumba	Ruanda-Uganda-Tanzanya üçgeninde bulunur. Daha çok ticari geçişler ve mal taşımacılığı için kullanılır. Uganda üzerinden Tanzanya'ya geçmek isteyenler için alternatif bir sınır kapısıdır.
Ruanda-Burundi	
Nemba (Gasenyi)	En büyük ve en önemli sınır kapısıdır. Ruanda'nın Bugesera bölgesi ile Burundi'nin Kirundo bölgesini birbirine bağlar. Ticaret açısından yoğun kullanılan bir noktadır. OSBP sistemi ile gümrük işlemleri hızlandırılmıştır.
Ruhwa	Cyangugu (Ruanda) ile Cibitoke (Burundi) arasında yer alır. İkincil sınır kapısı olarak kullanılır. Daha çok küçük tüccarlar ve yerel halk tarafından kullanılır.
Kanyaru-Haut	Huye (Ruanda) ile Ngozi (Burundi) arasında yer alır. Alternatif bir sınır kapısıdır. Bölgesel ticaretin desteklenmesi açısından önemlidir.
Ruanda-Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC)	
La Corniche (Grande Barrière)	En büyük ve en önemli sınır kapısıdır. Gisenyi (Ruanda) ve Goma (DRC) arasında bulunur. Ticaret ve turizm açısından en yoğun kapılardan biridir. Büyük tır ve ticaret araçları için ana geçiş noktasıdır. EAC gümrük entegrasyonu ile hızlandırılmış işlemler uygulanmaktadır.
Petite Barrière	Goma (DRC) ile Gisenyi (Ruanda) arasında küçük çaplı bir sınır kapısıdır. Günlük işçi, küçük tüccar ve yayalar tarafından kullanılır. Daha az yoğunluklu, ancak sürekli açıktır.
Rusizi I	Bukavu (DRC) ile Cyangugu (Ruanda) arasında bulunur. Yoğun ticaret ve taşımacılık yapılan bir sınır kapısıdır. Büyük kamyonlar ve ticaret malları için kritiktir.
Rusizi II	Daha küçük bir sınır kapısıdır. Daha çok yerel halk ve küçük tüccarlar tarafından kullanılır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.11. Sektörde Vergiler

Ruanda, tarım ve dolaylı olarak su ürünleri sektörünü dijitalleştirme konusunda Afrika'da öncü ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır. E-ticaret platformları, küçük çiftçilerin ekonomik olarak güçlenmesine ve tarımın modernize edilmesine katkı sağlamaktadır.

Bu kapsamda, Ruanda hükümeti ve özel sektör, tarım sektörünün dijitalleşmesi ve modernizasyonunu yönlendiren temel dijital ve tarım ürünlerinin dijital platformlar üzerinden satışını teşvik etmek için çeşitli girişimler başlatmıştır. Kısaca değinecek olursak,

Management Information System (Yönetim Bilgi Sistemi) (MIS): Amaç, tarımla ilgili verileri toplamak, yönetmek ve analiz etmek için tasarlanmıştır; karar alma, politika oluşturma ve kaynak tahsisi süreçlerini desteklemektir. Tarımsal performansın izlenmesine, girdi ve çıktılarının takibine ve sektör yönetiminin iyileştirilmesine yardımcı olur.

SMART Kungahara System (SKS): Amaç, kahve, çay, balık ve bahçecilik gibi nakit ürünlerin değer zincirini dijitalleştirmek; paydaş veritabanı oluşturmak, girdileri takip etmek, üretimi izlemek ve işleme merkezlerini yönetmektir. Şeffaflık ve verimlilik sağlayarak çiftçilere daha iyi hizmet sunar, nakit ödemelerle yeşil ekonomiyi destekler ve tarım sigortası ile finansal hizmetlere erişimi kolaylaştırır.

Hayvan Kaynakları İzin Yönetim Sistemi (ARPMS): Amaç, hayvan ticareti ve hareketleri için izin süreçlerini dijitalleştirir. İdari engelleri azaltır, hayvan sağlığı ve güvenliği düzenlemelerine uyumu sağlar.

Entegre Hastalık Gözetim ve Müdahale Sistemi (e-IDSR): Amaç, hayvan hastalıklarının izlenmesini ve salgınlara hızlı müdahaleyi sağlamaktır. Hayvan sağlığını korur ve gıda güvenliğini destekler.

Online Export Services (Online İhracat Hizmetleri): Amaç, çiftçilerin ve tarım işletmelerinin ihracat belgelerini kolayca kaydetmesini ve yönetmesini sağlamaktır. İhracat sürecini basitleştirir, bürokratik engelleri azaltır ve uluslararası ticareti kolaylaştırır.

e-Soko: "Elektronik pazar" anlamına gelir. Ruanda'da çiftçiler ile alıcıları (toptancılar, ihracatçılar, perakendeciler) bir araya getiren çevrimiçi bir tarım pazar bilgi platformudur. Ruanda Hükümeti tarafından 2009 yılında başlatılmıştır ve tarım sektöründeki bilgi asimetrisini azaltarak çiftçilerin ürünlerini daha iyi fiyatlarla satabilmelerini amaçlar. **Amaç,** çiftçilere gerçek zamanlı pazar fiyatları, talep ve arz bilgileri sağlamak. **aracıların** neden olduğu fiyat istismarını azaltarak çiftçi kârını artırmak, ürünlerin doğru pazarlara ulaşmasını sağlayarak hasat sonrası kayıpları minimize etmek, tarım ürünlerinin şeffaf ve rekabetçi bir ortamda alınıp satılmasını teşvik etmektir.

Çiftçiler, belirli bir ürün kodunu SMS atarak veya mobil uygulamayı kullanarak güncel fiyat bilgilerine anında ulaşabilir. e-Soko'nun resmi internet sitesinde, farklı pazarlardaki fiyatlar, stok durumu ve alıcı-satıcı iletişim bilgileri paylaşılır.

Hükümet, pazar görevlileri aracılığıyla ülke genelindeki tarım ürünleri fiyatlarını ve stok durumlarını güncel olarak kaydeder.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Çiftçiler, ürünlerini hangi pazarda daha yüksek fiyata satabileceklerini görebilir.

Platform, çiftçilerin doğrudan alıcılara iletişime geçmesini kolaylaştırır.

Tarım ürünlerindeki talep değişimleri hakkında analizler sunar.

Çiftçilere modern tarım teknikleri hakkında bilgiler de verir.

e-Soko sayesinde çiftçiler, araçlar olmadan ürünlerini daha iyi fiyatlarla satabilmişlerdir. Ürünlerin doğru pazarlara yönlendirilmesi, israfı azaltmış ve stok yönetimini iyileştirmiştir. e-Soko, Ruanda'nın "Akıllı Tarım" (Smart Agriculture) hedeflerine ulaşmasında önemli bir adım olmuştur.

Sonuç olarak, e-Soko, Ruanda'nın tarım sektörünü dijitalleştirme ve çiftçilerin ekonomik olarak güçlenmesini sağlama yolunda önemli bir başarı hikayesidir. Benzer sistemler, Afrika'nın diğer ülkelerine de örnek olmaktadır. Detaylı bilgi için resmi web sitesi: [<https://www.e-soko.rw>]

Öte yandan Mobil para sistemleri ile banka hesabı olmayan çiftçilerin online işlem yapabilmesine de imkan tanımaktadır. Ruanda'da para kullanımı, hem nakit hem de dijital ödeme yöntemleriyle oldukça çeşitlidir. Ülkenin resmi para birimi **Ruanda Frangı (RWF)**'dir. **Banknotlar:** 500, 1.000, 2.000, 5.000 RWF'dir. **Madeni Paralar ise** 25, 50 ve 100 RWF. 2025 yılı Nisan itibariyle yıllık ortalama döviz kurunun **1 Dolar=1.410 RWF** olduğu, bu döviz kurları resmi olarak duyurulan rakamlar olup serbest piyasada ise döviz kurları bu rakamlardan biraz daha yüksek olarak işlem görmektedir. Örneğin **1 Dolar=1.440 RWF** olarak işlem görmektedir. **Döviz Değişimi:** ABD Doları (USD) ve Euro (EUR) gibi yabancı para birimleri, büyük şehirlerdeki bankalar ve döviz bürolarında kolayca Ruanda Frangı'na çevrilebilir. Ancak küçük kasabalarda döviz bozdurmak zor olabilir.

Ruanda'da nakit, özellikle kırsal bölgelerde ve küçük işletmelerde yaygın olarak kullanılır. Büyük şehirlerde (Kigali gibi) nakit kullanımı hala yaygın olsa da, dijital ödeme yöntemleri giderek daha popüler hale gelmektedir. **Kredi Kartları:** Visa ve MasterCard, büyük oteller, restoranlar ve alışveriş merkezlerinde kabul edilir. Ancak küçük işletmelerde ve kırsal bölgelerde kredi kartı kullanımı yaygın değildir. **Banka Kartları:** Ruanda'da yerel bankaların ATM'leri, Ruanda Frangı çekmek için kullanılabilir. Uluslararası banka kartları da büyük şehirlerdeki ATM'lerde çalışır.

Ruanda, Afrika'da dijital ödeme sistemlerinin en gelişmiş olduğu ülkelerden biridir. Yaygın kullanılan dijital ödeme yöntemleri: *Mobile Money (Mobil Para)* Ruanda'da **Mobile Money** (Airtel Money, MTN Mobile Money) oldukça yaygındır. Mobil para cüzdanları, nakit yatırma, para transferi, fatura ödeme ve alışveriş yapma gibi işlemler için kullanılır. Özellikle kırsal bölgelerde banka hesabı olmayan kişiler için mobil para büyük bir kolaylık sağlar. *Online Bankacılık*, Ruanda'daki bankalar, online bankacılık ve mobil uygulamalar aracılığıyla para transferi, fatura ödeme ve hesap yönetimi gibi hizmetler sunar. **Nakit Taşıma:** Özellikle kırsal bölgelere seyahat ediliyorsa yeterli miktarda nakit bulundurmak gerekmektedir, küçük işletmelerde ve pazarlarda büyük banknotlarla ödeme yapmak zor olabilir. Bu nedenle küçük banknotlar (500, 1.000 RWF) taşımak önerilmektedir. **ATM'ler:** ATM'lerden para çekerken, uluslararası işlem ücretleri olabileceğini unutmamak gerekmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.11.1. Sektörde Gümrük Vergileri ve Muafiyetleri

Ruanda'da e-vergi sistemi, Rwanda Revenue Authority (RRA) tarafından yönetilmektedir ve vergiler beyana dayalı olarak çevrimiçi yapılmaktadır. Ancak, "e-ticaret sektör vergisi" adında özel bir vergi bulunmamaktadır. Bunun yerine, e-ticaret veya dijital ticaretle uğraşan işletmeler, faaliyetlerine göre çeşitli mevcut vergilere tabi olabilir.

Ruanda, Burundi, Kenya, Tanzania, Uganda, Güney Sudan ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti (DRC) ile birlikte Doğu Afrika Topluluğu (EAC) gümrük birliğinin bir üyesidir. Gümrük tarifeleri, menşe kuralları, ithalat yasakları ve ticaret düzenlemeleri EAC aracılığıyla uyumlu hale getirilmiştir. Ruanda, ithalatın C.İ.F (maliyet, sigorta ve navlun) değerine EAC ortak dış tarifesi (CET) uygulanmaktadır.

Ruanda, EAC ülkeleri dışından ithalat için dört çeşit bir vergi yapısı kullanmaktadır.

Ürün	Vergi Oranı
Capital Goods and Raw Materials (Sermaye Malları ve Hammadde)	0%
Intermediate Goods not available in the region (Bölgede bulunmayan ara mallar)	10%
Intermediate Goods available in the region (Bölgede bulunan ara mallar)	25%
Finished Goods (Mamul Mallar)	35%
Sensitive Goods (Hassas Mallar)	>35%

İthalat vergisine (CIF değerine uygulanır) ek olarak, CIF+ithalat vergisi+işlem ücretlerine uygulanan ÖTV (ürünlere bağlı olarak değişen oranlar), CIF+ithalat vergisi+işlem ücretlerine uygulanan KDV (%18), CIF değerine uygulanan stopaj vergisi (%1,5), CIF değerine uygulanan altyapı geliştirme vergisi (%1,5), yalnızca yakıt ve petrol ürünlerine uygulanan stratejik rezerv vergisi (%0,2) ve CIF değerine uygulanan Afrika Birliği Vergisi (%0,2) yer alır. Aşağıdaki link kullanılarak bu vergiler hızlıca hesaplanabilir. (<https://rwandatrade.rw/Tariffs?l=en>) Örneğin İşlenmemiş tarım ürünleri (Ham kahve ve çay, taze meyve ve sebze), %0–10 , Yarı işlenmiş ürünler (ör. kahve çekirdeği): %10–25, İşlenmiş ürünler (ör. paketlenmiş gıda süt ürünleri): %25 ve üzeri vergilendirilmektedir. Öte yanda örneğin, tarım teknolojisi (ör. sulama sistemleri, traktörler) için %0 vergi, insani yardım ve STK Projeleri de (FAO, WFB gibi kuruluşların getirdiği gıda yardımları) vergiden muafır. Aynı şekilde Özel Ekonomik Bölgelerde faaliyet gösteren agri-tech şirketleri, ekipman ithalatında vergi muafiyeti alabilmektedir.

Ayrıca ürünler için ithalat gereksinimlerine ilişkin ayrıntılı bilgilere [Market Access Map](#) adresinden ulaşılabilir.

Katma Değer Vergisi (VAT)

Ruanda'da, Katma Değer Vergisi (Value Added Tax) (VAT), ülkenin vergi sisteminin önemli bir parçasıdır. KDV, Ruanda hükümetinin en önemli gelir kaynaklarından biridir ve toplam vergi gelirlerinin %25'ini oluşturmaktadır. Ruanda, KDV'yi 2001 yılında yürürlüğe koyarak geleneksel satış vergisi sistemini modernize etmiştir. Ruanda'da KDV oranları üç ana kategoride belirlenmiştir:

Standart Oran : %18, Çoğu mal ve hizmet için geçerlidir (örneğin, elektronik eşyalar, inşaat malzemeleri, otel hizmetleri).

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Sıfır Oran (%0), Ruanda'dan ihraç edilen tüm mallar, yabancı ülkelere yapılan taşımacılık hizmetleri, tohumlar, gübreler ve tarım makineleri gibi tarımsal girdilerde oran sıfırdır.

İstisna ve Muafiyetler, Un, pirinç, mısır, fasulye gibi temel gıdalar, devlet tarafından sağlanan eğitim ve sağlık hizmetleri, bankacılık ve sigorta hizmetleri gibi finansal hizmetler, konut amaçlı kiralar, duruma göre KDV'den istisna ve KDV'den muafiyet vardır.

Yıllık cirosu 200 milyon RWF üzerinde olan işletmeler KDV kaydı yaptırmak zorundadır. Cirosu eşğin altında olan işletmeler de gönüllü olarak KDV kaydı yapabilir. KDV mükellefleri, vergiyi aylık olarak beyan eder ve öder. Ruanda Gelir İdaresi (RRA), e-tax platformu üzerinden online beyan ve ödeme imkanı sunar. Faturalarda KDV ayrıca gösterilmeli ve RRA formatına uygun olmalıdır. Ruanda'ya ithal edilen tüm mallar, gümrük vergisi ve diğer harçlara ek olarak %18 KDV'ye tabidir. KDV, malların gümrükten çekilmesi sırasında ödenir. İthal edilen bazı tarım makineleri ve tıbbi ekipmanlar KDV'den muaf olabilir. 2023'ten itibaren tüm KDV mükellefleri elektronik fatura düzenlemek zorundadır. Detaylı bilgi için RRA resmi sitesi (<https://www.rra.gov.rw>) ziyaret edebilir.

Kurumlar Vergisi (Corporate Income Tax)

Ruanda'da faaliyet gösteren tüm şirketler, yabancı şirketlerin daimi temsilcilikleri ve belirli yabancı kuruluşlar Kurumlar Vergisi ödemek zorundadırlar. Ruanda'da kurumlar vergisi oranları sektörlere ve şirket büyüklüklerine göre farklılık gösterir:

Kategori	Vergi Oranı	Açıklama
Standart Oran	%30	Ticari şirketler, sanayi ve hizmet sektörleri için geçerlidir.
Tarım ve Hayvancılık	%0	İlk 5 yıl vergi muafiyeti (sonra %15).
Agro-İşleme	%15	Tarım ürünlerini işleyen şirketler için.
İhracat Odaklı Şirketler	%5	Gelirlerinin en az %80'ini ihracattan elde eden şirketler.
Borsada İşlem Gören Şirketler	%0	Ruanda Menkul Kıymetler Borsası'nda (RSE) listelenen şirketler için.

Kurumlar Vergisi Matrahı: Şirketin net kârı (brüt gelir - işletme giderleri + vergiye tabi olmayan gelirler) şeklindedir. Makine, bina veya teknoloji yatırımları için %50'ye varan indirimler. Ar-Ge harcamaları ekstra vergi indirimi ile desteklenir. Serbest bölgelerde faaliyet gösteren şirketler 10 yıl vergi muafiyeti alabilir. Beyan Dönemi, mali yıl sonu itibarıyla'dır. (genellikle 31 Aralık). Beyanname, mali yılın bitiminden sonra 3 ay içinde sunulmalı ve vergi ödenmelidir. RRA'nın e-tax platformu üzerinden online beyan ve ödeme yapılır. Yıllık cirosu 10 milyon RWF altındaki işletmeler, basitleştirilmiş Tek Vergi (Turnover Tax) sistemine tabidir. Ruanda'da faaliyet gösteren yabancı şirketler, yerel kârları üzerinden %30 vergi öder. Çifte vergilendirmeyi önlemek için yurtdışında ödenen vergiler mahsup edilebilir. Ruanda, çifte vergilendirmeyi önlemek için Türkiye dahil 20'den fazla ülke ile anlaşma yapmıştır. Anlaşmalar kapsamında vergi oranları düşürülebilir.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

4.11.2. Özel Günler, Bayramlar, Yerel Saat

Ruanda'da mesai saatleri genellikle sabah 08:00 ile akşam 17:00 arasındadır. Ancak bu saatler sektöre, kuruma ve bireysel işletmelere göre değişiklik gösterebilir. Genel olarak Pazar günü çoğu resmi kurum ofis ve işletmeler kapalıdır. Fakat bazı bankalar, Cumartesi günleri yarım gün açıktır. Ruanda 2026 yılı resmi tatilleri ise aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tarih	Gün	Tatil Adı	Açıklama
01 Ocak	Perşembe	Yeni Yıl (New Year's Day)	Resmi Tatil
02 Ocak	Cuma	Yeni Yıl (New Year's Day)	Resmi Tatil
01 Şubat	Pazar	Kahramanlar Günü (National Heroes' Day)	Resmi Tatil
02 Şubat	Pazartesi	Kahramanlar Günü (National Heroes' Day)	Resmi Tatil
20 Mart	Cuma	Ramazan Bayramı (Eid al-Fitr)	Resmi Tatil
03 Nisan	Cuma	Good Friday (Kutsal Cuma)	Resmi Tatil
06 Nisan	Pazartesi	Paskalya Pazartesi (Easter Monday)	Resmi Tatil
07 Nisan	Salı	Tutsi Soykırımını Anma Günü (Memorial Day)	Resmi Tatil
01 Mayıs	Cuma	İşçi Bayramı (Worker's Day)	Resmi Tatil
28 Mayıs	Cuma	Kurban Bayramı (Eid al-Haj)	Resmi Tatil
01 Temmuz	Salı	Bağımsızlık Günü (Independence Day)	Resmi Tatil
04 Temmuz	Cuma	Kurtuluş Günü (Liberation Day)	Resmi Tatil
05 Temmuz	Cumartesi	Kurtuluş Günü (Liberation Day)	Resmi Tatil
07 Ağustos	Cuma	Umuganura Günü (Umuganura Day)	Resmi Tatil
15 Ağustos	Cumartesi	Meryem Ana'nın Göğe Yükselişi (Assumption Day)	Resmi Tatil
25 Aralık	Cuma	Noel Christmas Day	Resmi Tatil
26 Aralık	Cuma	Noel Sonrası Tatil (Boxing Day)	Resmi Tatil

Ruanda, Doğu Afrika Saati (EAT - East Africa Time) dilimini kullanır. Bu saat dilimi, UTC/GMT +2 olarak belirlenmiştir. Ruanda'da yaz saati uygulaması (daylight saving time) yoktur. Ruanda'da yerel saat, Türkiye'den 1 saat geridedir.

4.12. Sektörde Tüketici/Alıcı Tercihleri ve Son Trendler

Ruanda'da nispeten düşük ortalama gelir seviyesi nedeniyle tüketiciler genellikle fiyat hassasiyeti gösterir. Bu durum, özellikle günlük tüketim ürünleri ve temel ihtiyaç mallarında Çin ve Hindistan menşeli ucuz ürünlerin pazarda hakimiyet kurmasına yol açmıştır.

Ancak, Ruanda'nın son yıllarda ekonomik büyüme ve orta sınıfın genişlemesiyle birlikte, kaliteye öncelik veren tüketici grupları da belirginleşmeye başlamıştır. Ruanda'da Hindistan kökenli topluluk Kenya'daki kadar büyük olmasa da, özellikle Kigali'deki küçük ölçekli işletmeler ve ticaret ağlarında Hindistanlı girişimciler etkindir.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Çin menşeli ürünler, düşük fiyat avantajıyla tekstil, elektronik ve inşaat malzemeleri gibi sektörlerde yaygın şekilde bulunur. Ayrıca, Çinli firmalar Ruanda'nın altyapı projelerinde aktif rol alarak (örneğin yol, hastane ve konut inşaatları) yerel pazarla entegre olmuştur.

Son yıllarda Ruanda hükümetinin "**Made in Rwanda**" girişimleriyle yerel üretimi teşvik etmesi ve tüketicilerin bilinçlenmesi, ucuz ürünlerin yanı sıra **uzun ömürlü ve kaliteli ürünlere** talep artışını beraberinde getirmiştir. Özellikle dayanıklı tüketim malları (elektronik, mobilya) ve tarım makineleri gibi alanlarda **ABD ve Avrupa menşeli ürünler** "yüksek kalite" algısıyla tercih edilmektedir.

Ruanda pazarında **Türkiye menşeli ürünler, kalite-fiyat dengesi** sayesinde olumlu bir imaja sahiptir. Özellikle tekstil (hazır giyim, ev tekstili), inşaat malzemeleri ve tarım ekipmanları gibi sektörlerde Türk markaları, Çin ürünlerine kıyasla daha yüksek kalite standartlarıyla öne çıkmaktadır.

Özetle, Ruanda pazarında **fiyat hassasiyeti ve kalite arayışı** bir arada ilerlemektedir. Türkiye menşeli ürünler, bu ikili dinamikten yararlanarak pazarda daha güçlü bir konum elde edebilir. Özellikle **yerel distribütörlerle iş birliği, hedef odaklı pazarlama ve hükümet destekli projelere katılım**, Türk firmaları için kritik başarı faktörleri olacaktır.

Ruanda'da satışlar büyük oranda konvansiyonel mağazalarda gerçekleşmekte olup, çevrimiçi alışveriş imkan ve alışkanlığı henüz gelişme aşamasındadır.

Büyük perakendecilerin alımlarını sınırlı sayıda toptancı aracılığıyla gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Lojistik kısıtlar ve altyapı eksiklikleri perakende sektörünü zorlaştıran faktörler arasında yer almaktadır. Kigali gibi büyük şehirler dışındaki bölgelere ulaşabilmek için güçlü bir distribütör ağı oluşturulması gerekmektedir. Fiyata duyarlı olan pazarda maliyetlerin düşük tutulması satışları artırmada önemli bir rol oynayacaktır.

Öte yandan, pazarda Türk mallarına yönelik olumlu bir algı bulunmaktadır. Türk malı ve markalarının tanınırlığının artırılması ve fiyat-kalite dengesine vurgu yapan bir pazarlama stratejisinin benimsenmesi satışları olumlu yönde etkileyecektir.

Ruanda'da tarım sektörü, hızlı kentleşme, dijitalleşme ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda dönüşüm geçiriyor. Tüketici ve alıcı tercihlerinde öne çıkan eğilimler şunlardır:

-Organik ve Doğal Ürünlere Artan Talep: "Made in Rwanda" politikasıyla yerel organik ürünler teşvik edilmektedir. ROCB sertifikalı organik kahve, çay ve bal gibi ürünler hem yerel pazarda hem de ihracatta öne çıkmaktadır. Tüketiciler, kimyasal kalıntı içermeyen pestisitsiz sebze-meyvelere yönelmektedir.

-Paketli ve İşlenmiş Gıdalara İlgi Artışı: Şehirleşmeyle birlikte hazır gıda tüketimi (konserve, paketli tahıllar) yükselmiştir. Yerel markaların katma değerli ürünleri (örneğin, Ruanda kahvesinden yapılan granola barlar) popülerleşmektedir. Okul beslenme programları için zenginleştirilmiş gıdalar talep görmektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

-Dijital Tarım ve E-Ticaret Yükselişi: Çiftçiden Tüketicieye (C2C) platformlar (eSoko) ile taze ürünler online satılmaktadır. Akıllı telefon uygulamaları (örneğin, Twigire Muhinzi) çiftçilere anlık pazar bilgisi sağlamaktadır. Süpermarket zincirlerinde paketli tarım ürünlerinin payı artıyor.

-Sürdürülebilir ve İklim Dostu Üretim: İklim dirençli tohumlar (kurağa dayanıklı fasulye çeşitleri) tercih edilmektedir. Plastik ambalaj alternatifleri, biyobozunur paketleme (muz yaprakları, geri dönüştürülmüş kâğıt) öne çıkmaktadır. Karbon ayak izi düşük ürünler (örneğin, güneş enerjisiyle kurutulmuş meyveler) ihracatta avantaj sağlamaktadır.

-İhracatta Öne Çıkan Ürünler ve Alıcı Tercihleri: Specialty kahve, ABD ve Avrupa'da yüksek kaliteli Ruanda kahvesi talep görmektedir. Vegan dostu ürünler, Quinoa ve chia tohumu gibi sağlıklı alternatifler bulunmaktadır. Geleneksel ürünler, Urwagwa (muz birası) ve Akabanga (acı biber sosu) turistlerin ilgisini çekmektedir. Organik sertifikalı ürünlerde ihracat potansiyeli bulunmaktadır Küçük çiftçilerin modern tekniklere erişiminin kısıtlı olması ve İşlenmiş gıdalarda ithalat bağımlılığı ülkemiz açısından ihracat potansiyelimizi artırmaktadır.

Ruanda'da tarımın geleceği; teknoloji, sürdürülebilirlik ve katma değerli üretim ekseninde şekillenmektedir. Yatırımcılar için özellikle organik gıda ve dijital tarım çözümleri önemli fırsatlar sunmaktadır.

4.13. Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

Ruanda'da yasaklanmış veya kısıtlanmış mallar, ülkenin güvenlik, sağlık, çevre ve kamu düzeni gibi çeşitli nedenlerle düzenlemeler getirdiği ürünleri kapsar. Ruanda'da genel olarak yasaklanmış veya kısıtlanmış malların bazı örnekleri aşağıdaki gibidir.

Silahlar ve Mühimmat: Ruanda'da silah ve mühimmat ithalatı, satışı ve taşınması sıkı bir şekilde kontrol edilir. Yalnızca yetkili kurumlar ve özel izin sahipleri bu tür ürünleri bulundurabilir.

Uyuşturucu Maddeler: Yasa dışı uyuşturucu maddelerin (eroin, kokain, esrar vb.) üretimi, satışı, taşınması ve kullanımı kesinlikle yasaktır.

Tehlikeli Kimyasallar: Zehirli, patlayıcı veya çevreye zararlı kimyasalların ithalatı ve kullanımı sıkı düzenlemelere tabidir. Beyaz fosfor kullanılarak üretilmiş kibritler, cıva içeren tüm sabunlar ve kozmetik ürünler

Yasaklanmış İlaçlar: Ruanda'da ruhsatsız veya yasaklanmış ilaçların ithalatı ve satışı yasaktır. Tüm ilaçların Ruanda Sağlık Bakanlığı'ndan onay alması gerekmektedir.

Pornografik Materyaller: Pornografik içerikli materyallerin ülkeye girişi, dağıtımı ve satışı yasaktır.

Yasaklanmış Elektronik Cihazlar: Bazı elektronik cihazlar (örneğin, yasa dışı dinleme veya izleme cihazları) ülkeye sokulamaz.

Koruma Altındaki Hayvan ve Bitki Türleri: Nesli tükenmekte olan hayvan ve bitki türlerinin ticareti yasaktır.

Sahte veya Kalitesiz Ürünler: Sahte markalı ürünler, kalitesiz veya standartlara uymayan malların ithalatı ve satışı yasaktır.

Yasaklanmış Yayınlar: Devlet güvenliğini tehdit eden veya nefret söylemi içeren yayınlar yasaktır.

Alkol ve Tütün Ürünleri: Alkol ve tütün ürünlerinin satışı ve kullanımı belirli düzenlemelere tabidir. Özellikle gençlere satışı yasaktır.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Plastik Poşetler: Ruanda, çevre koruma amaçlı olarak plastik poşetlerin kullanımını yasaklayan öncü ülkelerden biridir. Ülkede plastik poşet ithalatı, üretimi ve kullanımı yasaktır.

Tarım sektörü ile ilgili olarak ise, bazı mallar ***yasaklanmıştır*** (prohibited goods),

-Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO'lar) (Ruanda Çevre Yönetimi Otoritesi (REMA) tarafından onaylanmadıkça yasaktır)

-Süresi geçmiş veya standartlara uymayan gıda ürünleri,

-Kuş gribi veya deli dana hastalığı görülen ülkelere kümes hayvanları ve et ürünleri,

-İşlenmemiş çiğ süt ithalatı

-Sağlığa zararlı esansiyel yağlar veya kimyasal ürünler içeren damıtılmış içkiler (thujone, star anise, benzoik aldehit, salisilik esterler, hyssop ve absinthe dahil). Ancak, %0,1'den fazla anason yağı içermeyen anason ve anisette likörleri ile pimpinella anisum veya allicium verum (star anise) damıtımları bu kapsam dışındadır.

-Aşağıdaki tarım kimyasalları yasaklanmış mallar kapsamındadır:

- 2,4-T
- Aldrin
- Caplafol
- Chlordimeform/Chlorobenzilate/DDT
- Dieldrin
- 1,2-Dibromoethan (EDB)
- Flouroacetamide
- HCH
- Heptaklor
- Hekzaklorobenzen
- Lindan
- Cıva bileşikleri
- Monokrotophos (bazı formülasyonlar)
- Methamidophos
- Fosfamidon
- Metil-parathion
- Parathion

Tarım sektöründe bazı mallar ise ***kısıtlanmıştır***. (***restricted goods***)

- İşlenmemiş taze balık (Nil Levreği ve Tilapya);
- Gübreler ve pestisitler, RSB ve REMA onayı zorunludur.
- Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler, veteriner onayı gerekir.
- Organik ürünler, ROCB sertifikası olmalıdır.
- Nesli tükenmekte olan bitki türleri,

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

- Büyük miktarda temel gıda ürünleri (mısır, fasulye, pirinç), gıda kıtlığı dönemlerinde MINAGRI ihracatı kısıtlayabilir.
- Orman ürünleri (kereste, odun kömürü), REMA onayı gerekir.
- Etiketsiz veya yanıltıcı etiketli gıda ürünleri

Tüm liste için <https://www.rra.gov.rw/en/customs-services/importers/prohibited-and-restricted-goods> adresi ziyaret edilebilir.

İhlallerin cezaları ise şu şekildedir.

- **Ağır para cezaları** (10 milyon RWF veya daha fazlası),
- **Mallara el konulması** ve imha edilmesi,
- Tekrarlayan ihlallerde **işletme lisansının iptali**

Öte yandan, Ruanda Gıda ve İlaç Dairesi (Rwanda FDA), 26 Mart 2025 tarihinde yaptığı açıklamada, işlenmiş gıda ithalatçılarına ve firmalarına, "yüksek riskli" gıda ürünleri için ithalat lisansı verileceğini bildirmiştir. Ayrıca, ithalat lisansı ücreti, gıda ürünlerinin değerinin %0,2'si oranında olacaktır.

Bu adım, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın (MINICOM) Ocak ayında, Ulusal Kalite Altyapısı kurumlarındaki hizmet süreçlerini basitleştirme kararının ardından geldi. Bazı ürünler için ithalat izinleri kaldırıldı, ancak Ruanda FDA, aşağıdaki "yüksek riskli gıda ürünlerinin" ülkeye girişinde ithalat lisansı zorunlu olacağını duyurmuştur.

İthalat Lisansı Gerektiren Yüksek Riskli Gıda Ürünleri

1. Zenginleştirilmiş Gıda Ürünleri

- Besin değeri artırılmış tüm gıdalar (örneğin vitamin ve mineral eklenmiş ürünler).

2. Süt ve Et Ürünleri

- Fermente süt, aromalı süt, pastörize süt, UHT süt, tatlandırılmış yoğunlaştırılmış süt, yoğurt, dondurma.
- Süt tozları, krema tozları, tereyağı, ghee, peynir ve işlenmiş peynir ürünleri.
- Sosisler ve konserve etler.

3. İşlenmiş Yumurta Ürünleri

- Yumurta tozu, pastörize sıvı yumurta, mayonez.

4. İşlenmiş Balık ve Deniz Ürünleri

- Balık sosisleri, balık unu, konserve balık, işlenmiş deniz ürünleri.

5. İçecekler

- Alkollü içecekler, şaraplar, bitki aromalı alkollü içecekler, muz veya tahıl bazlı alkollü içecekler, damıtılmış içkiler.
- İçme suyu, gazlı içecekler, meyve ve sebze suları, enerji içecekleri.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

6. Özel Beslenme Amaçlı Gıdalar

- Bebek mamaları, tıbbi amaçlı formüller, büyüme destekleyici gıdalar, kilo kontrol ürünleri, terapötik gıdalar.

7. Gıda Takviyeleri ve Benzeri Ürünler

- Vitaminler, mineraller, amino asitler, probiyotikler, enzim takviyeleri.

8. Yağlar

- Zeytinyağı.

9. Kompozit Gıda Ürünleri

- Hem hayvansal hem de bitkisel işlenmiş ürünlerin karışımını içeren gıdalar.

10. İşlenmiş GDO'lu Gıda Ürünleri

- Genetiği değiştirilmiş organizma (GDO) içeren işlenmiş gıdalar.

Ruanda FDA, ayrıca "Yüksek riskli gıda ürünleri listesini gerektiğinde güncelleme hakkını saklı tutacağını ithalatçıların, ilgili düzenlemelere uygun şekilde gereksinimleri yerine getirmesi gerekeceğini belirtmiştir.

Daha da detaylı bilgi için

- Rwanda Standards Board (RSB) <https://www.rsb.gov.rw> ve
- MINAGRI <https://www.minagri.gov.rw> resmi sitelerini ziyaret edebilirsiniz.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

5. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN TEHDİTLER

Ruanda genel olarak Türk ihracatçıları bekleyen bazı potansiyel tehditler ve zorluklar şunlardır:

-Coğrafi Konum ve Lojistik Zorluklar: Doğal kaynaklar bakımından bölgesindeki diğer ülkelere göre daha kısıtlı, denize çıkışı olmayan, küçük bir kara ülkesi olan Ruanda'da **ticaret maliyetlerinin dünyanın en yüksekleri** arasında olmasına yol açmıştır. Ayrıca, ülkenin **bölgesel demiryolu ağlarına bağlantısının bulunmaması**, ticaretin tamamen kara ve hava yoluyla yapılması (bu anlamda Türk Hava Yollarının uçuş ve hava kargo ücretlerinin rakiplerine oranla çok yüksek olması) **ticaret potansiyelini kısıtlayıcı** etkide bulunmaktadır. Orta Afrika ve Doğu Afrika arasında **bir koridor rolü oynayabilmesi** ve ticaret maliyetlerini düşürebilmesi bakımından **lojistik sektörünün güçlendirilmesi** Ruanda'nın bölgesindeki **rekabet üstünlüğünü** ele geçirmesi bakımından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle, hortikültür (bahçecilik, sebze, meyve vb) ihracatçıları ihtiyaçlarını karşılayacak özel taşıma filoları alanında fırsatlar mevcuttur.

-Ticaret Politikaları ve Düzenlemeler: Ruanda hükümeti, ithal ürünlere karşı yerli üretimi korumak amacıyla çeşitli ticaret politikaları uygulamaktadır. Bu durum, ithal ürünlerin rekabet gücünü etkilemektedir ve Türk ihracatçıları için fırsatlar kadar kısıtlamalar da oluşturmaktadır.

-Jeopolitik ve Bölgesel Riskler: Bölgedeki jeopolitik istikrarsızlık, özellikle DRC ile olan savaş nedeniyle (Goma'da meydana gelen çatışmalar ve Ruanda-DRC arasındaki siyasi anlaşmazlıklar) ticaret ve yatırım ortamı belirsizleşmektedir.

-Finansal Riskler: Döviz kuru dalgalanmaları, yüksek kredi riski mevcuttur. Ayrıca, yüksek faiz oranları, teminat sorunları ve uygun bankacılık ürünlerinin eksikliği tarım yatırımlarını engellemektedir.

-Yasal ve İdari Engeller: Vizyon 2050 belgesine göre, Ruanda'nın **2035 yılında üst orta gelirli, 2050 yılında yüksek gelirli ülke** olma hedefini gerçekleştirebilmesi bakımından ticarete bir büyüme kaydetmesine rağmen, ticaret potansiyelini tümüyle hayata geçirememiştir. Bunda göreceli olarak **kısıtlı ihraç ürünleri, bölgede uygulanan ayrımcı tarife dışı önlemler** (ürünlerin ithalatını veya ihracatını zor ve/veya maliyetli hale getiren kotalar, ithalat lisanslama sistemleri, yasaklar, düzenlemeler, koşullar veya belirli pazar gereksinimlerinden kaynaklanan, tarifelerle ilgisi olmayan kısıtlamalar) ve **ticaret altyapısındaki eksiklikler** rol oynamaktadır. Örneğin, kısıtlanmış ya da yasaklanmış ürünler listesi komşu ve benzer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça fazladır. Tüm liste için <https://www.rra.gov.rw/en/customs-services/importers/prohibited-and-restricted-goods> adresi ziyaret edilebilir.

-İklim Değişikliği ve Tarımsal Riskler: Ruanda'nın tarım sektörü, iklim değişikliğine bağlı olarak kuraklık ve sel gibi doğal afetlere karşı hassastır. Bu durum, tarımsal üretimin ve dolayısıyla pazarın istikrarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, tarımsal ihracattan kaynaklanan fiyat oynaklığı da potansiyel ve ciddi tehditler arasındadır.

-Güvenilir Olmayan Elektrik Arzı: Tarım sektöründe, özellikle işleme aşamasında, elektriğe erişimde yaşanan düzensizlikler özel yatırımları engellemektedir.

-Hasat Sonrası Kayıplar: Tarım sektöründe yetersiz depolama nedeniyle %30'a varan hasat sonrası kayıplar yaşanmaktadır.

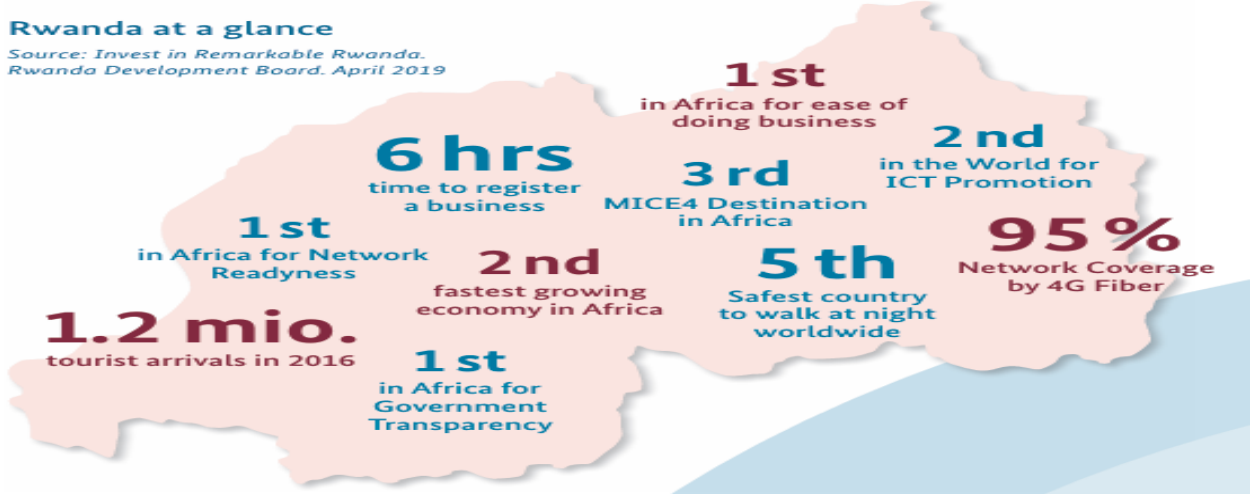
Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

6. SEKTÖRDE İHRACATÇILARIMIZI BEKLEYEN FIRSATLAR ve ÖNERİLER

Ruanda tarım sektöründe Türk ihracatçıları bekleyen bazı potansiyel fırsatlar ve öneriler şunlardır:

Rwanda at a glance

Source: Invest in Remarkable Rwanda.
Rwanda Development Board. April 2019

-Ruanda'nın Yatırım Ortamı: Ruanda'nın güvenli, hızla büyüyen, şeffaf ve yatırımcı dostu bir ülke olması, diğer Afrika ülkelerinden ayrı bir konuma yerleştirmiştir.

Afrika'nın Yükselen Yıldızı olan Ruanda;

- Afrika'nın en hızlı büyüyen 6. ekonomisi (2007'den beri yıllık %7,5, % 8 büyüme) olması,
- Afrika'da iş yapma kolaylığında 2. sırada olması,
- Dünyada insani gelişmede en fazla ilerleme kaydeden ülke olması,
- Yaklaşık 14 milyonluk nüfusunun %65'inin 30 yaşından genç olması, ortalama medya yaşı 19.7 olması
- Dünyada bir kadının gece yolda yürütmesinde en güvenli 5. ülke olması,
- Afrika'da devlet şeffaflığında(en az yolsuzluğun olduğu) 4. sırada.
- Dünyada parlamentoda en fazla kadın temsil oranı (%63,7) olması,
- Afrika'nın merkezi olma (hub) potansiyelinin olması,
- Afrika'da kongre turizminde (MICE) 2. sırada olması (son 4 yılda 19 basamak yükseldi)
- Doğu Afrika'da ağ altyapısında 1. sırada, Afrika genelinde 5. Sırada olması,
- %95 4G LTE fiber kapsama alanı, 7.000 km fiber internet ağına sahip olması,
- Bilişim Teknolojileri Teşviklerinde (ICT) Afrika'da 2. sırada olması,
- Yatırımcı Dostu Ülke (MICEA) endeksinde Afrika'da 3. sırada olması,
- 6 saatte şirket kurma süresi,

olması, Ruanda'nın iş dostu politikaları, dijital altyapısı ve güvenli ortamıyla yatırımcılar için cazip bir ülke olduğunu göstermektedir.

Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

-Artan Talep: Ruanda'nın genç (*ortalama medyan yaş 19.7'dir.Doğurganlık hızı 3.8'dir.*) ve büyüyen nüfusun(13.9 milyon) ile hızlı kentleşme, işlenmiş gıda, süt ürünleri, et ve paketli ürünlere olan talebi artırmaktadır. Tarımsal verimliliği artırmak için küçük ölçekli traktörler, sulama sistemleri gibi tarım makineleri de mekanizasyona geçiş aşamasında olan Ruanda için yatırım fırsatları sunmaktadır. Ayrıca küresel sürdürülebilirlik trendleri, Türk organik gübreleri, çevre dostu pestisitler ve güneş enerjili sulama sistemleri için fırsatları mevcuttur. Ruanda'nın hasat sonrası kayıpları azaltma hedefi nedeniyle Türkiye'nin kurutma, paketleme gibi gıda işleme teknolojileri ile soğuk zincir ve işleme tesislerine yatırım gibi ihracatını artırma fırsatları öne çıkmaktadır. Ayrıca, Ruanda'da, süpermarket sayısının oldukça yetersiz olması (Kigali merkezde sadece 5 tane), bu alanda oldukça deneyimli olan Türk firmalarımız için büyük fırsat olarak değerlendirilmektedir.

-Sağlanan Teşvik ve Muafiyetler: Tarım sektörü, Ruanda'nın gelişiminde en stratejik sektörlerden biri olup toplam nüfusun yaklaşık %65'i bu tarıma uygun olan bu verimli topraklarda (ülke topraklarının %61'i) iştilal etmektedir. Ruanda'nın tarımsal üretiminin %83,1'i küçük çiftçilerden gelmektedir. Tarım sektörü, Ruanda'nın GSYİH' sına yaklaşık %25'lik bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca Ruanda'da, **bahçecilik, gıda işleme, dağıtım, soğuk zincir, büyük ölçekli çiftçilik için sulama ve tarım ekipmanlarının satışı, ürünlerin depolanması, süt, yoğurt, peynir ve tereyağının işlenmesi ve mekanizasyonu, et ve yem fabrikaları inşası** alanlarında yatırım fırsatları bulunmaktadır. Bu fırsatlara ek olarak Ruanda hükümeti, **tüm girdilerin gümrüksüz ithalatı, tarım ekipmanları için vergi muafiyeti**, Ruanda'da üretilen ürünlerin cirosunun %50'sini ihraç eden kayıtlı bir yatırımcıysanız **kurumlar vergisinde %50 indirim**, İhracat odaklı kayıtlı yatırım projeleri için **7 yıllık vergi tatili (7 year tax holiday)** gibi mali teşvikler sunmaktadır.

-Ruanda hükümetince hayata geçirilmesi planlanan tarım ve gıda projeleri: Ruanda Tarım ve Hayvan Kaynakları Bakanı Sayın Ildephonse Musafiri, FAO El Ele Girişimi kapsamında Ruanda'nın su ürünleri sektörü de dahil tarım sektöründe toplam değeri 785 milyon dolarlık olan yatırım alanı oluşturacaklarını belirtmiştir.

-Bölgesel Ticaret Üssü: Ruanda'nın Doğu Afrika Topluluğu (EAC) ve Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Anlaşması (AfCFTA) üyeliği, 300 milyon+ tüketiciye erişim sağlıyor. Türk ihracatçıları: Ruanda'yı komşu pazarlar (Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Uganda vb.) için bir dağıtım merkezi olarak kullanabilir.

-Mekanizasyona Geçiş: Ruanda, geleneksel tarımdan modern yöntemlere geçişi hedeflediği için küçük ölçekli makineler (güneş enerjili sulama, tahıl kurutucular), hassas tarım teknolojileri (drone ile ürün takibi, toprak sensörleri) güneş enerjili sistemler (ör. sulama pompaları) sunma vb alanlarda Türk yatırımcılarımız için fırsatlar mevcuttur. Aynı şekilde işlenmiş gıda üretimi alanında Türk firmalarımız için makineleşme alanında fırsatlar mevcuttur. Ayrıca, tarım sektöründe yetersiz depolama nedeniyle %30'a varan hasat sonrası kayıplar yaşanmaktadır. Bu nedenle, soğuk hava depoları ve uygun fiyatlı depolama çözümleri, kurutma ve dehidrasyon tesisleri yatırımları için fırsat sunmaktadır.

-İklim Dostu Tarım: Organik gübreler (kompost, biyokömür), biyopestisitler, yenilenebilir enerji çözümleri (güneş enerjili kurutucular, biyogaz sistemleri), iklim dirençli tohumlar veya sigorta ürünleri sunma alanlarında yatırım fırsatları mevcuttur.

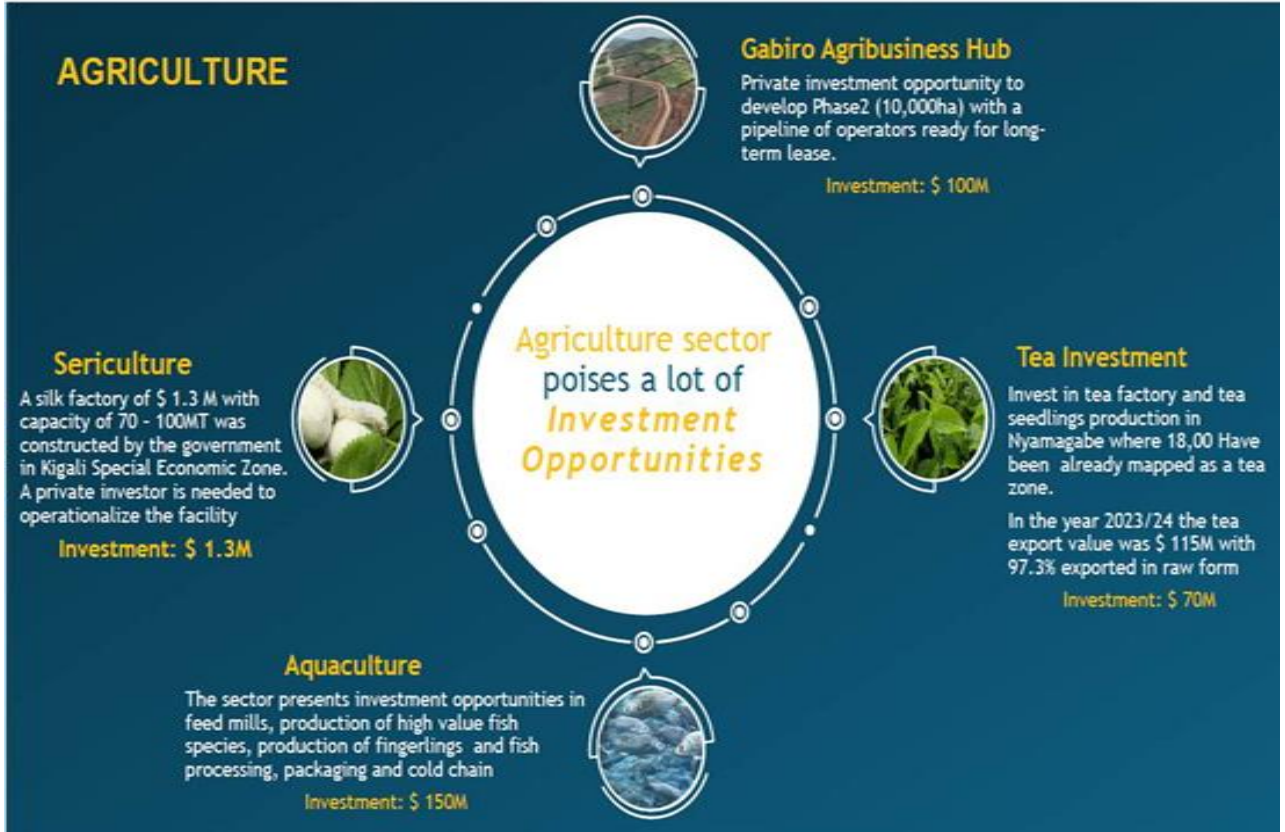
Kigali Ticaret Müşavirliği Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

-Fiyat-Kalite algısı: Ruanda'da nispeten **düşük ortalama gelir seviyesi** nedeniyle tüketiciler genellikle **fiyat hassasiyeti** göstermektedir. Bu durum, özellikle günlük tüketim ürünleri ve temel ihtiyaç mallarında **Çin ve Hindistan menşeli ucuz ürünlerin** pazarda hakimiyet kurmasına yol açmıştır. Ancak, Ruanda'nın son yıllarda ekonomik büyüme ve orta sınıfın genişlemesiyle birlikte, **kaliteye öncelik veren tüketici grupları** da belirginleşmeye başlamıştır. Son yıllarda Ruanda hükümetinin "**Made in Rwanda**" girişimleriyle yerel üretimi teşvik etmesi ve tüketicilerin bilinçlenmesi, ucuz ürünlerin yanı sıra **uzun ömürlü ve kaliteli ürünlere** talep artışını beraberinde getirmiştir. Ruanda pazarında **Türkiye menşeli ürünler, kalite-fiyat dengesi** sayesinde olumlu bir imaja sahiptir. Özellikle tekstil (hazır giyim, ev tekstili), inşaat malzemeleri ve tarım ekipmanları gibi sektörlerde Türk markaları, Çin ürünlerine kıyasla daha yüksek kalite standartlarıyla öne çıkmaktadır. Ruanda'nın **kalite odaklı dönüşümü**, Türkiye'nin rekabetçi fiyatlı ancak Avrupa standartlarında ürünleri için bir avantaj yaratabilir. Özetle, Ruanda pazarında **fiyat hassasiyeti** ve **kalite arayışı** bir arada ilerlemektedir. Türkiye menşeli ürünler, bu ikili dinamikten yararlanarak pazarda daha güçlü bir konum elde edebilir.

-Somut Yatırım Fırsatları:

Gabiro Tarım İşletmeleri Merkezi: 10.000 hektarlık 2. Aşamamın geliştirilmesi için özel yatırım fırsatı vardır. Uzun vadeli kiralama için hazır operatörlere ihtiyaç vardır. **Gerekli Yatırım: 100 Milyon \$'dır.**

Su Ürünleri Yetiştiriciliği: Sektör; yem fabrikaları, yüksek değerli balık türlerinin üretimi, yavru balık üretimi, balık işleme, paketlenme ve soğuk zincir alanlarında yatırım fırsatları sunmaktadır. **Gerekli Yatırım: 150 Milyon \$'dır.**

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Entegre Balık Çiftliği: Ruanda balık ihtiyacının %45'ini ithal ettiği için potansiyelli ürünler arasındadır. **Gerekli Yatırım: 12.000.000.000 RWF(8 milyon dolar)'dır**

Integrated Fish Farms

Rwanda targets to produce 112,000 tonnes of fish per year by 2024 against actual 36,000 tonnes of fish production in 2020. Currently, per capita fish consumption is only at 2.5kg and Rwanda imports 45% of its fish.

Potential Company & Project Overview

- Vertically integrated aquaculture farm with fish feed mills, hatchery, cage farm, processing unit and trading network.

Key Products & Expected Production Capacity

- Hatchery
- Farms
- Packing Centres
- Processing Centre
- Distribution

Investment Required - 12,000,000,000 RWF

Setting up a mass production fish farm will increase domestic supply.

Organik Gübre Üretimi: 2019'da 49,6 milyon \$ gübre ithalatı yapıldığı için için potansiyelli ürünler arasındadır. **Yatırım Detayları:** - Organik atıklardan gübre üretimi - Yıllık 20 milyon litre kapasite - **Gerekli Yatırım: 25.690.000.000 RWF'dir.**

Organic Fertiliser Production

In 2019, Rwanda's imports of fertiliser amounted to USD 49.6 million, highlighting the need to reduce import reliance by attracting private investments in producing fertiliser locally, as per MINAGRI National Fertiliser Policy.

Potential Company & Project Overview

- An organic fertiliser production plant
- The investor will possess the technology to produce organic fertilisers from organic waste that can increase the productivity of the agriculture sector while enhancing soil health.

Key Products with Potential

- Organic waste
- Organic Fertiliser

The company will focus on converting organic waste (e.g. poultry feathers, animal bones, skins) into 20 mil liters of organic fertiliser per annum.

Investment Required - 25,690,000,000 RWF

Domestic production of Fertiliser would enhance Rwanda's agricultural productivity, food security and reduce reliance on imported and chemical fertilisers.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Tohum Çoğaltma: Pazar Analizi: Geleneksel tohumlar verimi düşürmektedir. Yatırım Detayları: - Hastalığa dayanıklı tohum üretimi - Mısır, manyok, bezelye, fasulye - **Gerekli Yatırım: 2.500.000.000 RWF(2 milyon dolar)**'dir.

Seed Multiplier Company

Agriculture in Rwanda still heavily relies on traditional seeds which contributes to lower yield per harvest and makes their produce vulnerable to diseases. Seed multipliers are crucial to scale up new disease-resistant crops that are also more productive. Additionally, more seed multipliers are required to liberalise the industry to ensure competitive pricing.

Potential Company & Project Overview

- A seed multiplier company focusing on scaling up seeds that are more resilient and productive for crops that are traditionally farmed and important for Rwandan food security.
- Crops to be focused on are staple crops and high value export crops.

Key Products with Potential

- Maize
- Cassava
- Peas
- Beans

Investment Required - 2,500,000,000 RWF

The market is vast for seed multiplier companies.

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

7-FAYDALI ADRESLER VE KAYNAKÇA

- [1]. Rwanda Development Board (RDB), Invest in Remarkable Rwanda.
[Home - Official Rwanda Development Board \(RDB\) Website](#)
- [2]. (Rwanda Food and Drugs Authority)-(Ruanda Gıda ve İlaç Dairesi) rwandafda.gov.rw
- [3]. Rwanda Agriculture Board (RAB) rab.gov.rw
- [4]. Ministry of Agriculture and Forestry (MINAGRI). <https://www.minagri.gov.rw>
- [5]. National Institute of Statistics of Rwanda <https://statistics.gov.rw/datasource/formal-external-trade-goods-report>
- [6]. Ruanda İhracat Geliştirme Kurulu (NAEB - National Agricultural Export Development Board)
<https://www.naeb.gov.rw/publications/reports>
- [7]. Ruanda Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (MINICOM). www.minicom.gov.rw
- [8]. (Rwanda Environment Management Authority) rema.gov.rw
- [9] NISR (Ruanda Ulusal İstatistik Enstitüsü), <https://statistics.gov.rw/>
- [10]. (Rwanda Animal Resources Improvement Cooperative)(Ruanda Hayvan Kaynakları İyileştirme Kooperatifi) [RARICO – Rwanda Animal Resources Improvement Cooperative](#)
- [11]. Fine Fish Ltd, [Fine Fish Ltd](#)
- [12]. The future of work in African agriculture: Trends and drivers of change, ILO
- [13]. Ministry of Trade and Industry(<https://www.minicom.gov.rw/>)
- [14]. Rwanda Standards Board(<https://www.rsb.gov.rw/>)
- [15].MINAGRI, Strategic Plan for Agriculture Transformation (2018-24)
- [16]. Ruanda Tarım Kooperatifleri Birliği (Rwanda Federation of Agricultural Cooperatives - RCA)
www.rca.gov.rw
- [17]. Ruanda Özel Sektör Federasyonu (PSF - Private Sector Federation Rwanda) www.psf.org.rw
- [18]. Ruanda Ulusal Tarım İhracat Geliştirme Kurulu (NAEB - National Agricultural Export Development Board) www.naeb.gov.rw
- [19]. Ruanda Merkez Bankası <https://www.bnr.rw>

9.EKLER

Ek:1: Ruanda'da faaliyet gösteren **gübre, tohum ve yem firmalarına ilişkin** bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Sıra	Company Name	Phone	Company Email	Ürün
1	Ministry of Agriculture and Animal Resources(MINAGRI)	(+250)78841274	info@minagri.gov.rw/	Initiate, develop, and manage sustainable agriculture and livestock programmes.
2	Rwanda Agriculture and Animal Resources Development Board(RAB)	(+250)788385312/4675	info@rab.gov.rw	RAB promotes the use of modern agricultural machinery and technologies in Rwanda.
3	Bella Inc Rwanda	(+250) 784442711	marketing@bellaflowers.rw	High-quality roses
4	Rwanda Fertilizer Company Ltd	(+250) 799373114	a.khanchoufi@ocpafrika.com	Production and distribution of fertilizers.
5	One Acre Fund	(+250)783 625236	liliane.umutoni@oneacrefund.org	Provides seeds, fertilizers, and training to smallholder farmers.
6	Agro Processing Trust Corporation	(+250) 789303811	info@aptc.rw	Supplies seeds, fertilizers, and other agricultural inputs.
7	Holland Greentech Rwanda	(+250) 781449656	rwanda@hollandgreentech.com	Supplies seeds, fertilizers, and greenhouse technologies.
8	AGRA-Sustainably Growing Africa's Food S.		info@agra.org	Growing Africa's agriculture(Non-Governmental Organization (NGO))
9	EAST AFRICAN SEED LTD	(+250)789920635	info.rwanda@easeed.com	Production and distribution of high-quality seeds.
10	Prodev Rwanda	(+250)783 426024	info@prodevrwanda.co.rw	Animal Feeds
11	Gorilla Feed Co., Ltd	(+250) 784 442356	gorillafeedltd@gmail.com	Animal Feeds
12	HUYE FEEDS LTD	Tel:(+250)788848812	Mail:huyefeeds@gmail.com	Receiving of raw materials, raw material preparation, storage, batching, grinding, mixing, packaging and labelling, storage and dispatch of animal feeds (Poultry, Pig, fish and cattle)
13	Avipro Rwanda	(+250)788714191	pcavalot@eclosia.com	Agrifarm

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Ek:2 Ruanda'da **su ürünleri sektöründe** faaliyet gösteren başlıca firmalar ve iletişim bilgileri aşağıda yer almaktadır.

Sıra	Şirket Adı	Ürün	Telefon	İletişim Bilgileri
1	Kivu Choice	Su Ürünleri	250 739 402 617	info@kivuchoice.com
2	Modern Fish Farming Lt	Su Ürünleri	250 725 208 572	modernfishfarm@gmail.com
3	Fine Fish	Su Ürünleri	250 788 309 063	https://finefishltd.com/
4	Fish Food Ltd	Su Ürünleri	250 78 852 7924	sefigibashirmail.com
5	Fish Trading Ltd	Su Ürünleri	250 788 615 046	fishtrade04@gmail.com
6	Good Fishing Company Ltd	Su Ürünleri	250 788 861 746	habifro20012001@yahoo.fr
7	Gishanda Fish Farm Ltd	Su Ürünleri	250 788 367 982	
8	Aqua Treasures Ltd	Su Ürünleri	250 796 128 750	https://aquatreasures.rw/
9	Lake Side Fish Farm	Su Ürünleri	250 785 837 416	https://www.lakesidefishfarm.com/
10	Ndaje Farm Ltd	Su Ürünleri	250 789 409 948	Info@ndaje.com

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

Ek:3 Ruanda'da faaliyet gösteren **süpermarketler ve iletişim** bilgileri aşağıda yer almaktadır.

Sıra	Şirket Adı	Ürün	Telefon	İletişim Bilgileri
1	Murukali	E-TİCARET	250 738 120 577	https://murukali.com/cart
2	Rwanda Mart	E-TİCARET	250 791 945 679	https://rwandamart.rw/
3	Simba Supermarket	Supermarket	250 252 570 566	https://simbasupermarket.rw/
4	Sharma Supermarket	Supermarket	250 788 442 279	sharmasupermarket.com
5	Sawa Citi (SPAR) Supermarket	Supermarket	250 788 316 000	www.sawaciti.com
6	Patel Grocers Supermarket	Supermarket	250 783 335 971	

Kigali Ticaret Müşavirliği
Ruanda Su Ürünleri Sektör Raporu 2026

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Kigali Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanılarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da oraya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

T.C. KİGALİ BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Emrah UZUN
Kigali Ticaret Müşaviri

E-posta: kigali@ticaret.gov.tr

Adres: KG 2 No:25 Kimihurura Kigali Ruanda

Telefon: IP Telefon: 8380

Cep Telefonu: +250 796 169 476

+90 506 859 98 01